

ISSN 1300-2805

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR YÜKSEKOKULU

Cilt: XI

Sayı: 4

Ekim 2006

GAZİ
BEDEN EĞİTİMİ ve
SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ

GAZİ JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

Volume: XI

Issue: 4

October 2006

**GAZİ BEDEN EĞİTİMİ
VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**

**GAZI JOURNAL OF
PHYSICAL EDUCATION
AND SPORTS SCIENCES**

Sahibi ◆ **Owner**

Prof. Dr. Kadri YAMAÇ
Gazi Üniversitesi Rektörü

Genel Yayın Yönetmeni ◆ **Editor-in Chief**

Prof. Dr. Tülin OYGÜR
Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Müdürü V.

Yazı İşleri Sorumlusu ◆ **Editor**

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

Yayın Kurulu ◆ **Editorial Board**

Prof. Dr. Kemal TAMER	Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK
Prof. Dr. A. Faik İMAMOĞLU	Prof. Dr. Özbay GÜVEN
Prof. Dr. Yaşar SEVİM	Prof. Dr. Mehmet GÜNAY
Prof. Dr. A. Azmi YETİM	Prof. Dr. Güner EKENCİ
Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN	Prof. Dr. Ömer ŞENEL

Bu Sayının Hakemleri ◆ **Scientific Advisers of this Issue**

Prof. Dr. Tayfun AMMAN (M.Ü)	Prof. Dr. Ömer ŞENEL (G.Ü)
Prof. Dr. Mehmet GÜNAY (G.Ü)	Yrd. Doç. Dr. İbrahim CİCİOĞLU (G.Ü)
Prof. Dr. Özbay GÜVEN (G.Ü)	Yrd. Doç. Dr. Nevin ATALAY GÜZEL (G.Ü)
Prof. Dr. A. Faik İMAMOĞLU (G.Ü)	Yrd. Doç. Dr. Ertan KILCIGİL (A.Ü)
	Yrd. Doç. Dr. Fatih YENEL (G.Ü)

Yayın ve Dağıtım Koordinatörlüğü ◆ **Coordinators**

Yrd. Doç. Dr. Fatih YENEL	Arş. Gör. Pınar KARACAN DOĞAN
Arş. Gör. Mehmet TUNÇKOL	Arş. Gör. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI

Yazışma Adresi ◆ **Correspondence Address**

Gazi Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Abant Sokak No: 12 Gazi Mahallesi/ANKARA
Tel : (0.312) 202 35 59 • Faks : (0.312) 212 22 74
E.mail:gazibesyo.dergi@gmail.com

Baskı ◆ **Print**

Sim Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel : (0.312) 230 22 09 • Faks : (0.312) 230 41 39
E-mail:simmatbaasi@ttnet.net.tr

Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi yılda dört kez yayımlanır.

G.J.P.E.S.S. is published quarterly

ISSN 1300-2805

**GAZİ BEDEN EĞİTİMİ
VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**

Cilt
Sayı
Ekim

**XI
4
2006**

**GAZI JOURNAL OF
PHYSICAL EDUCATION
AND SPORTS SCIENCES**

Volume
Issue
October

İÇİNDEKİLER

**SPORDA PSİKO - SOSYAL
ALANLAR**

Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği
(SSBÖ) Geçerlik ve Güvenirlilik
Çalışması

3 - 10

Baki YILMAZ
Ünal KARLI
A. Azmi YETİM

Üniversite Öğrencilerinin
Spor Taraftarlığıyla İlgili
Davranışları Üzerine Bir Araştırma

11 - 22

Selçuk GENÇAY
Suat KARAKÜÇÜK

**HAREKET VE ANTRENMAN
BİLİMLERİ**

Erzincan İlinde Yaşayan
12-14 Yaş Çocukların Vücut Kitle İndeksi
ve Skinfold Parametrelerinin
Değerlendirilmesi

23 - 30

Mergül ÇOLAK
Metin KAYA

SPOR SAĞLIK BİLİMLERİ

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İlk Yardımla
İlgili Tutum ve Bilgi Düzeylerinin
Değerlendirilmesi

31 - 42

Erkan Faruk ŞİRİN
Metin KAYA

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ

Profesyonel Futbol Takımlarında
Görev Yapan Antrenörlerin İş Doyum
Düzeylerinin Değerlendirilmesi

43 - 55

Tennur YERLİSU

CONTENTS

**PSYCHO - SOCIAL AREAS IN
SPORT**

Reliability and Validity Study of
Social Integration in Sports Scale
(SISS)

A Research Upon Behaviors Sport
Supporter Concerned with of the
University Students

**MOVEMENT AND TRAINING
SCIENCE**

The Evaluation of Body Index and
Skinfold Parameters of
12-14 Year-Old Children
in Erzincan

SPORTS HEALTH SCIENCES

The Evaluation of The Physical Education
Teachers' Level of Knowledge And
Attitudes Towards First Aid

SPORTS MANAGEMENT SCIENCES

The Evaluation of The Job Satisfaction
Level of Soccer Trainers Coaching
Professional Teams

Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD), XI (2006), 4

SPORDA SOSYAL BÜTÜNLEŞME ÖLÇEĞİ (SSBÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Baki YILMAZ *

Ünal KARLI **

A. Azmi YETİM *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sporun sosyal bütünleşme üzerindeki etkisini değerlendirmede kullanılacak bir ölçek geliştirmektir.

Çalışmanın örneklem grubunu Ankara'da bulunan üniversitelerde (Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi) okuyan ve doğa sporlarına aktif olarak katılan lisans ve yüksek lisans öğrencileri oluşturmuştur. Dağıtılan toplam 500 ölçekten doğru olarak doldurulmuş 406 (230 erkek, 176 bayan) adedi değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri toplama aracı olarak Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği (SSBÖ) kullanılmıştır. Birinci bölümü katılımcıların kişisel özelliklerini sorgulayan ifadeler oluştururken ikinci bölümü katılımcıların spora katılımları sonucunda elde ettikleri kişisel, sosyal, psikolojik, fiziksel ve bütünleşme gibi kazanımların değerlendirildiği 32 madde oluşturmaktadır. Maddelerin değerlendirilmesinde 5-puanlı Likert tipi ölçek kullanılmıştır (1= kesinlikle katılmıyorum; 5= kesinlikle katılıyorum).

Verilerin istatistiksel analizinde ölçeğin alt boyutlarını ortaya çıkarabilmek için keşfedici faktör analizi uygulanmış ve keşfedici faktör analizinde varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. Anketin iç tutarlılığını test etmek için keşfedici faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutlara ve toplam ölçeğe Cronbach's Alfa iç tutarlılık testi uygulanmıştır.

Varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi sonucu özdeğeri 1'den yüksek 7 faktör tespit edilmiştir. Tespit edilen faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %60.37'dir. Birinci faktör 9., 10., 11., 16., 17., 18. ve 20. maddelerden, ikinci faktör 19., 21., 22., 25., 26., 27. ve 28. maddelerden, üçüncü faktör 2., 12., 13., 14. ve 15. maddelerden, dördüncü faktör 29., 30., 31. ve 32. maddelerden, beşinci faktör 1., 4., 7. ve 8. maddelerden, altıncı faktör 6., 23. ve 24. maddelerden ve yedinci faktör 3. ve 5. maddelerden oluşmuştur. Faktörlerin Cronbach's Alpha iç tutarlılık değerleri birinci faktör için 0.80, ikinci faktör için 0.82, üçüncü faktör için 0.80, dördüncü faktör için 0.82, beşinci faktör için 0.71, altıncı faktör için 0.75 ve yedinci faktör için 0.55 olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık değeri ise 0.91 çıkmıştır.

Sonuç olarak yapılan araştırmanın analizleri; Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği'nin sporun, sportif aktivitelere katılan insanlara sosyal bütünleşme anlamında sağladığı katkıları ölçme ve değerlendirmede kullanılabilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Spor, Sosyal Bütünleşme, Doğa Sporları

Geliş tarihi: 12.04.2006; Yayına kabul tarihi: 04.06.2007

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, ANKARA

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ANKARA

RELIABILITY AND VALIDITY STUDY OF SOCIAL INTEGRATION IN SPORTS SCALE (SISS)

ABSTRACT

The purpose of this study is to develop a scale which will be useful in the analysis of sports social integrative effect on the sport participants.

The subject group of this study was composed of under-graduate and graduate university students who actively participate in nature sports and who were students of universities of Ankara (Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi). In the data collection process approximately 500 subjects were reached and truly completed 406 subjects' (230 male and 176 female) questionnaires were taken into consideration in the statistical analysis.

Social Integration in Sports Scale (SISS) is composed of two main part. First part of the scale was consisted of items seeking demographic information from the participants and second part was composed of 32 items questioning the personal, social, psychological, physical and integrative benefits gathered from sport participation. In the evaluation of the items 5-point Likert type scale was used (1= completely disagree to 5= completely agree).

In the statistical analysis of the data exploratory factor analysis was conducted to identify the sub-factors of the scale. In exploratory factor analysis, principal component analysis with varimax rotation test was applied. To identify the questionnaire items internal consistency Cronbach's Alpha internal consistency test was conducted to the sub-factors and to the total questionnaire.

As a result of principal component analysis with varimax rotation, 7 factors, eigen values over 1, were identified. The variance explained by these factors was 60.37%. Items 9., 10., 11., 16., 17., 18. and 20. composed the first factor, items 19., 21., 22., 25., 26., 27. and 28. composed the second factor, items 2., 12., 13., 14. and 15. composed the third factor, items 29., 30., 31. and 32. composed the fourth factor, items 1., 4., 7. and 8. composed the fifth factor, items 6., 23. and 24. composed the six factor, and items 3. and 5. composed the seventh factor of the scale. The Cronbach's Alpha internal consistency values of the first factor was 0.80, second factor's value was 0.82, third factor's was 0.80, fourth factor's alpha value was 0.82, fifth factor's was 0.71, sixth factor's alpha value was 0.75 and seventh factor's alpha value was 0.55. Total scale's Cronbach's Alpha internal consistency value was 0.91.

As a result, the analysis of this study revealed that Social Integration in Sports Scale (SISS) will be helpful as an instrument for subsequent researches which will evaluate sports contribution to the social integration of people participating in sports activities.

Key words: Sports, Social Integration, Nature Sports

GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını toplumsal ilişkiler sistemleri içerisinde sürdüren toplumsal varlıklardır⁽¹³⁾. Toplum ise sürekli bir olgudur. Bireyler zaman içinde toplumu terk etseler bile toplum yine de belirgin özellikleriyle kendini devam ettirir ve sahip olduğu özellikleri sosyalleşme yoluyla yeni bireylere aktarır⁽¹²⁾.

Her insan, biyolojik bir organizma olduğu kadar toplumsal bir varlık, bir kültürün taşıyıcısı ve içinde yaşadığı toplumun bir ürünüdür. Şüphesiz, toplum da kültür de ancak insan davranışlarıyla kendilerini gösterir ve bu davranışlar sayesinde var olurlar. Tüm bireyler bir grup içinde doğarlar ve toplumsal niteliklerini bu gruplarda kazanırlar. Bir toplumun yaşam biçimiyle, o toplumda yaşamak için gereken bilgilerle, değerler, gruplar aracılığıyla bireye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin

benimsetilmesiyle birey, belirli bir toplumun üyesi olma özelliği kazanır⁽¹⁹⁾. Toplumun üyesi olan birey bu karşılıklı ilişkiler sayesinde sosyalleşmektedir.

Sosyalleşme; bireyin ya da bireylerin içinde bulunduğu sosyal grubun değer ve normlarını öğrenerek ya da öğrenme çabasında bulunarak, o sosyal grupta kendine düşen sosyal rolleri yerine getirmesini sağlayacak bilgi ve davranışlara sahip olması ve ait olduğu sosyal gruba uyum göstererek aktif bir üyesi haline gelme sürecidir⁽⁶⁾.

Sosyalleşme ailede başlar, sonra arkadaş çevresi, okul çevresi olarak genişleyerek hayatın her döneminde devam etmektedir. Sosyalleşen birey diğer bireylerle ilişki kurarak sosyal bir grup meydana getirmektedir.

Sanayi devrimiyle toplumların sosyal yapılarında meydana gelen büyük değişiklikler, kendilerini toplumların bilimsel olarak incelenmesine adanmış sosyologların dikkatini bütünleşme üzerine çekmiştir⁽⁶⁾.

Birleşmek, kaynaşmak, birlik, ahenk ve denge içinde bulunmak, yekvücut olmak gibi manalara gelen ve batı dillerindeki "Integration" ın karşılığı olan "bütünleşme" sosyolojide, toplumdaki küçük ya da alt gruplar, topluluklar, menfaat birlikleri, müesseseler gibi sosyal yapının çeşitli unsurları arasındaki tamamlama ve kaynaşma durumunu ifade etmektedir^(3,4,8).

Sosyal bütünleşme ise; bir cemiyette maddi ve manevi kültür unsurlarının bir araya gelerek bir mana ifade edecek ve işleyen bir bütün meydana getirecek tarzda birbirlerini tamamlamalarıdır⁽²⁾. Durkheim, sosyal bütünleşmeyi sosyal kontrol ve destek formatında, stresi, intiharı ve diğer problemleri doğrudan etkileyen bir etken olarak görür⁽¹⁸⁾.

Sporun gün geçtikçe popülerliğinin artması, değişik alanlarda çalışan insanların ilgi duyduğu bir uğraş haline gelmesi sporun gerçekten bir toplumsal olgu olduğunu göstermektedir.

Spor geçmiş tarihten günümüze kadar sosyal bütünleşme işlevini yerine getirmektedir.

Yaklaşık olarak dört bin yıldan eski bir geçmişe sahip olan Çin'de imparatorların zaman zaman halkı bir arada tutmak ve halkın enerjisini faydalı işlere yöneltmek için spor hareketlerini kullandığı görülmektedir. Bir ara dağılmış olan Çin birliğini yeniden kuran imparator Ts'in (Chin) (M.Ö. 221-206) devrinde silahların toplanmasıyla halkın mücadele tutkusu, güreşle giderilmiş, halk güreşe yöneltildiği⁽²⁾. Bir anlamda spor yoluyla halkın birliği sağlanmıştır.

Papa II. Jean Paul: "spor aslında bir eğlence değildir, bu yöndeki çabaların insanlık için çok ciddi bir konu olduğunu insanlara inandırmak için çalışmalısınız. Spor, dinlerin, inançların, her çeşit insanca özelliklerin ayrılıklarını ortadan kaldıran, insanları birleştiren bir semboldür"⁽⁷⁾, diyerek sporun bütünleşme üzerinde ne kadar etkili olduğunu vurgulamıştır.

Her ülkenin kendine has gelenek ve göreneklerini yansıtan spor branşları vardır. Ülkemizde de geleneksel olarak düzenlenen ve 600 yılı aşan bir mazisi olan tarihi Kırkpınar yağlı güreşleri, asırlardır değişik yöre ve bölgelerden insanımızı bir araya getirmektedir. "Bu güreşlerin her

sene yinelenen bir süreklilik özelliği vardır. Bu sürekliliği sağlayan gelenekselliğidir. Toplumun her kesiminden katılan insanlar, sosyal dayanışma ve kaynaşmanın en güzel örneğidir. Bu yönü ile güreşler moral ve dinamizm açısından önemlidir. Bu güreşlerde seyredenlere ve güreşenlere davranış örnekleri göstererek, yaşadığı Türk milleti ile kaynaşmasını sağlamak için şartlandırmalar da verilmektedir. Her şeyden önce yaşadığı Türk milletinin ananelerini, milli ve dini duygularını sembollerini (Bayrak, mehter ve milli marşlarımız, mitolojimizdeki kahramanlar, tören ve merasimler) ahlaki değerlerini ve kültürünü birlikte yaşatmaktadır. Toplumsal duygular uyarılarak bireyi toplumla bütünleştirmekte, toplumsallaştırmakta ve toplumu bir bakıma eğitmektedir. Kültürün gelecek nesillere ulaşmasını sağlayarak milli kimliğimizi kazandırıcı işlevi de yerine getirmektedir⁽⁹⁾.

Sporun sosyal bütünleşmeye katkısı ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara karşın farklı bir kültür yapısına sahip olan ülkemizde şu ana kadar sporda sosyal bütünleşmeye ilgili ölçüm aracı kullanılarak yapılan bir çalışmaya rastlanamamıştır. Türkiye'deki literatüre bakıldığında başka alanlardaki sosyal bütünleşme ile ilgili çalışmaların azlığı dikkati çekmektedir. Var olan çalışmalar ise genellikle dinin⁽¹⁵⁾, göçün⁽¹¹⁾, siyasetin⁽⁵⁾, sivil toplum örgütlerinin⁽²⁰⁾ ve eğitim sisteminin sosyal bütünleşmeye etkisi⁽¹⁾ şeklindedir. Ancak son yıllarda insan yığınlarını arkasından sürükleyen spor olaylarının, sosyal bütünleşme ile ilişkisini araştıran çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Yine literatür araştırıldığında bu konunun ele alınabilmesi için gerekli olan bilimsel ölçüm aracının yokluğu da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı sporun sosyal bütünleşmeye olan katkısının değerlendirilebileceği çalışmaların yapılabilmesi için gerekli olan ölçüm aracını geliştirmektir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklem grubunu Ankara'da bulunan üniversitelerde Gazi Üniversitesi (n=144, %35,5), Hacettepe Üniversitesi (n=113, %27,8), Ankara Üniversitesi (n=28, %6,9), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (n=100, %24,6), Bilkent Üniversitesi (n=21, %5,2) okuyan ve doğa sporlarına aktif olarak katılan üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Katılımcıların %9,4'ü (n=38) hazırlık sınıfında, %17,5'i (n=71) 1. sınıfta, %22,7'si (n=92) 2. sınıfta, %19,2'si (n=78) 3. sınıfta, %14,3'ü (n=58) 4. sınıfta, %3,7'si (n=15) 5 ve 6. sınıfta ve %13,3'ü (n=54) lisansüstü eğitimi sürdüren üniversite öğrencilerinden oluşmuştur. Dağıtılan toplam 500 ölçekten 430 adedi geri dönmüştür ve bunların içinden doğru olarak doldurulmuş 406 (230 erkek, 176 bayan) adet ölçek değerlendirilmeye alınmıştır. Katılımcılara üniversitelerin doğa sporları kulüpleri aracılığıyla ulaşılmış ve ölçek araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiş olan öğrencilere dağıtılmıştır.

Ölçüm Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği (SSBÖ) kullanılmıştır. Araştırmada dağıtılan anketin birinci bölümünü katılımcıların kişisel özelliklerini sorgulayan

ifadeler oluştururken, ikinci bölümü katılımcıların spora katılımları sonucunda elde ettikleri kişisel, sosyal, psikolojik ve fiziksel kazanımların değerlendirildiği 34 maddeden oluşan sporda sosyal bütünleşme ölçeği oluşturmuştur. Maddelerin değerlendirilmesinde 5-puanlı Likert tipi ölçek kullanılmıştır (1= kesinlikle katılmıyorum; 5= kesinlikle katılıyorum).

Anketin oluşturulması için öncelikle literatür taraması yapılmış ve sporun sosyal bütünleşmeye etkisi ile ilgili literatürde bulunan çalışmalarda anketlere ulaşılmıştır^(10, 14, 17, 18). Geliştirilmiş olan anketin ilk aşaması 34 ifadeden oluşmuştur. Bu ifadelerin 21 tanesi Hall'in (2004) Yüksekokul öğrencilerinin kampus rekreasyon programları ile ilgili algılarını değerlendirdiği çalışmasından alınmıştır. Bu maddelerin Türkçeye adaptasyonunda çeviri tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. İngilizce ve Türkçeye hakim alanlarında uzman 3 kişi tarafından maddelerin Türkçeye çevirisi yapılmış ve çevirilerin orijinali ile tutarlılığını sağlamak için daha sonra bu Türkçeleştirilmiş maddeler aynı kişilere tekrar İngilizceye çevirisi yaptırılmıştır. Daha sonra spor sosyolojisi ve sosyoloji alanında uzman kişilerle bir toplantı yapılarak ifadeler değerlendirilmiştir. Ancak bu soruların sporun sosyal bütünleşmeyi değerlendirmede yeterli kalmayacağı düşünülmüş ve bahsi geçen uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda ankete 13 madde daha ilave edilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Verilerin istatistiksel analizinde ölçeğin alt boyutlarını ortaya çıkarabilmek için keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Keşfedici faktör analizinde varimax eksen döndürme testiyle birlikte temel bileşenler analizi yöntemi kullanılmıştır. Maddelerin faktör ayrıştırmasında madde yük değeri alt sınırı .40 belirlenmiştir. Ancak faktör analizi uygulaması öncesinde çalışmada kullanılan örneklem gurubunun yeterliliğini tespit etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin testi ve Barlett küresellik testi uygulanmıştır.

Anketin iç tutarlılığını test etmek için keşfedici faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutlara ve toplam ölçeğe Cronbach's Alfa iç tutarlılık testi uygulanmıştır. İstatistiksel analizde, sosyal bilimlerde veri analizinde kullanılan SPSS 13.0 paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Betimleyici istatistik analizi sonucunda ölçekten alınan en yüksek puanın 5,00, en düşük puanın 2,22 ve ortalama puanın ise 4,04 \pm 0,44 olduğu tespit edilmiştir.

Keşfedici Faktör Analizi

Tablo 1: KMO ve Barlett küresellik testi tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçümü		,903
Bartlett küresellik testi	Yaklaşık Ki-kare	5482,916
	sd	496
	Anlamlılık	,000

Barlett küresellik testi anlamlı ($p < .05$) ve KMO testi sonucu .90 çıkmıştır (Tablo 1.).

Tablo 2: Faktör Yükleri, Paydaşlık Oranı, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Test maddeleri	Faktör Yükleri										Ort	Ss		
	1	2	3	4	5	6	7	Paydaşlık						
Spor Yapmak														
MADDE 9. Problemleri tespit etme yeteneğini geliştirir.	.748	.583										.677	3.96	.86
MADDE 10. Problem çözme becerimini geliştirir.	.712	.523										.637	4.06	.85
MADDE 11. Çalışma alışkanlığı kazandırır.	.563	.585										.528	3.80	.96
MADDE 16. Stresten uzaklaşmaya yardımcı olur.	.386	.729										.537	4.49	.65
MADDE 17. Denge ve koordinasyonumu geliştirir.	.524	.637										.499	4.15	.73
MADDE 18. Zamanı iyi kullanma becerimi artırır.	.582	.509										.511	3.90	.94
MADDE 20. Birçok görevin üstesinden gelebilme becerimi geliştirir.	.512	.672										.522	3.85	.83
MADDE 19. Güçlü arkadaşlık bağları kurmamı sağlar.												.550	4.07	.87
MADDE 21. Grupla iş bölümü yapmada fayda sağlar.												.654	4.15	.72
MADDE 22. Arkadaşlarımla dayanışma içinde olmamı sağlar.												.661	4.19	.72
MADDE 25. Arkadaşlarımla birlikte olmamı ve iyi zaman geçirmemmi sağlar.												.624	4.35	.66
MADDE 26. Yeni insanlarla tanışmamı sağlar.												.558	4.40	.65
MADDE 27. Birey olarak gelişmeye yardımcı olur.												.562	4.34	.64
MADDE 28. Diğer insanlarla ortak bir şeyleri paylaşmamı sağlar.												.595	4.38	.63
MADDE 2. Fiziksel olarak kendimi çok sağlıklı hissetmemi sağlar.			.528									.532	4.36	.68
MADDE 12. Kilo kontrolümü sağlar.			.723									.627	3.37	1.13
MADDE 13. Spor becerimi geliştirir.			.703									.596	4.11	.79
MADDE 14. Vücut şeklimi korur ve zindelik sağlar.			.863									.772	3.95	.91
MADDE 15. Fiziksel gücümü artırır.			.722									.683	4.20	.75
MADDE 29. Farklı siyasi görüşteki insanların bir araya gelmesini sağlar.				.791								.674	3.70	1.07
MADDE 30. Farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini sağlar.				.809								.707	4.20	.74
MADDE 31. Farklı ekonomik yapıya sahip insanların bir araya gelmesini sağlar.				.712								.603	3.87	.96
MADDE 32. Farklı inançtaki insanların bir araya gelmesini sağlar.				.843								.730	3.98	.92
MADDE 1. Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar.					.669							.585	4.40	.71
MADDE 4. Grup iş birliği becerimi geliştirir.					.677							.570	4.26	.72
MADDE 7. Bir gruba aitlik duygumu geliştirir.					.460							.498	4.03	.90
MADDE 8. Liderlik becerilerimi geliştirmeme yardımcı olur.					.477							.553	3.89	.94
MADDE 6. Diğer insanlara saygımı artırır.						.534						.546	3.78	.98
MADDE 23. Bilgili, atıllık ve yardımsever olmama katkı sağlar.						.668						.642	3.64	1.01
MADDE 24. Örf, âdet ve hukuk kurallarına uymam yönünde etki yapar.						.752						.681	3.00	1.09
MADDE 3. Başarım duyusunu ile aldığım haz doruğa ulaştır.							.616					.619	4.04	.84
MADDE 5. Macera duygumu artırır.							.676					.585	4.24	.81
Oz değerler	9.283	2.667	2.088	1.717	1.379	1.125	.059							
Varyans %'si	29.009	8.336	6.526	5.764	4.310	3.514	3.310							
Birikimil %	29.009	37.345	43.871	49.235	53.545	57.059	60.369							

Varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi sonucu özdeğeri 1'den yüksek 7 faktör tespit edilmiştir. Bu 7 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 60.369'dur. Birinci faktör 9., 10., 11., 16., 17.,18. ve 20. maddelerden, ikinci faktör 19., 21., 22., 25., 26., 27. ve 28. maddelerden, üçüncü faktör 2., 12., 13., 14. ve 15. maddelerden, dördüncü faktör 29., 30., 31. ve 32. maddelerden, beşinci faktör 1., 4., 7. ve 8. maddelerden, altıncı faktör 6., 23. ve 24. maddelerden ve yedinci faktör de 3. ve 5. maddelerden oluşmuştur.

İç Tutarlılık

Faktörlerin Cronbach's alfa iç tutarlılık değerleri birinci faktör için 0.80, ikinci faktör için 0.82, üçüncü faktör için 0.80, dördüncü faktör için 0.82, beşinci faktör için 0.71, altıncı faktör için 0.75 ve yedinci faktör için 0.55 olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach's alfa iç tutarlılık değeri ise 0.91 çıkmıştır.

SONUÇ

Verilere faktör analizi uygulanmadan önce KMO ve Barlett küresellik testi uygulanmıştır. Literatüre bakıldığında KMO testiyle ilgili olarak .50'den düşük değer kabul edilmeyeceğini, .50-.60 değerinin kötü, .60-.70 değerinin zayıf, .70-.80 değerinin orta, .80-.90 değerinin iyi, .90 dan büyük değer ise mükemmel olduğu görülmektedir⁽¹⁶⁾. Örneklem verilerinin faktör çıkarmak için uygun olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan KMO testi sonuç değeri .90 çıkararak verilerin uygunluğu doğrulanmıştır (Tablo 1). Barlett küresellik testinde anlamlılık değeri .05'ten küçük ise korelasyon matrisindeki verilerin birim matrisinden farklı olduğu sonucunu verir. Birim matrisinden farklı olması, söz konusu korelasyon matrisinden faktör çıkarılabileceği anlamına gelir. Barlett küresellik testinde verinin anlamlık değerine bakılır. Anlamlık değeri .05 den küçük ise söz konusu korelasyon matrisinden faktör çıkarılabileceği anlamına gelir. Anlamlık değeri .05 den büyük ise matriste paylaşılan varyans olmadığı şeklinde yorumlanır ve sözkonusu veri yapısı için faktör analizi yapılamaz demektir⁽¹⁶⁾. Tablo 1'e bakıldığında Barlett küresellik testi anlamlılık değerinin .05'ten küçük olduğu görülmektedir.

Ölçeğin boyut yapısını belirlemek için verilere keşfedici faktör analizi uygulanmıştır. Muhtemel faktör yüklerini belirlemek için temel bileşenler yöntemi ile her maddenin sabit yük değerlerini tespit etmek için varimax eksen döndürme testi yapılmıştır.

Varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi, 34 maddeden oluşan ölçeği özdeğeri 1'den yüksek 7 faktör altında toplamıştır. Maddelerin faktör ayrıştırması madde yükü alt sınır olarak belirlenen .40'a göre yapılmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerden ikisi birden fazla faktörde yüksek yük değeri göstererek binişik madde özelliği göstermiş ve ölçekten çıkartılmış ve ölçekteki madde sayısı 32'ye düşürülmüştür. Bu sonuçlara göre birinci faktör 9., 10., 11., 16., 17., 18. ve 20. maddelerden oluşmuş ve "kişisel gelişim" boyutu olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör 19., 21., 22., 25., 26., 27. ve 28. maddelerden oluşmuş ve "sosyalleşme" boyutunu oluşturmuş, üçüncü faktör 2., 12., 13., 14. ve 15. maddelerle "fiziksel fayda" boyutunu meydana getirmiş, dördüncü faktör 29., 30., 31. ve 32. maddelerin bir araya gelmesiyle "bütünleşme" boyutunu, beşinci faktör 1., 4., 7. ve 8. maddelerle "psikolojik gelişim"i sorgulayan boyutu, altıncı faktör

6., 23. ve 24. maddeler "ahlaki gelişim" boyutunu meydana getirmiş ve yedinci faktörü oluşturan 3. ve 5. maddeler de "duygusal gelişim" boyutunu oluşturmuştur.

Faktörlerin Cronbach's Alfa iç tutarlılık değerleri ve toplam ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlılık değeri incelendiğinde ölçeğin gerekli olan kriterleri sağladığı görülmektedir.

Sporun sosyal bütünleşmeye etkisini ölçmede kullanılacak olan "Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği"nin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak yapılan analizler, "Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği" nin sporun sportif aktivitelere katılan insanlara sosyal bütünleşme anlamında sağladığı katkıları ölçmede kullanılabilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

1. Abay, A. R., Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Sisteminin Sosyal Bütünleşmeye Etkileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 1993.
2. Alpman, C., Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi, Can Matbaacılık, Ankara, 2001.
3. Bilgiseven, K. A., Sosyoloji , Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1980.
4. Bilgiseven, K. A., Genel Sosyoloji, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.
5. Çelik, V., Siyasi Partiler ve Sosyal Bütünleşme, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ABD, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2003.
6. Dönmezer, S., Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.
7. Enis, R.: Papa II. Jean Paul: Spor İnsanları Birleştiren, Ayrılıkları Unutturan Bir Semboldür, Milliyet Gazetesi, 01 Aralık 1979.
8. Günay, Ü., Din sosyolojisi, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998.
9. Güven, Ö., Türklerde Spor Kültürü, Geliştirilmiş 2. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
10. Hall, D. A., A Comparative Study of Perceptions of Participants and Non-Participants in a Campus Recreation Program on The Quality of Students' College Experiences. Unpublished Ph. D. Dissertation, University of Pacific, California, USA, 2004.
11. Oğrak, A., Göç, Sosyal Değişme; ve Bütünleşme (Güneydoğudan İzmit'e Göç Eden Aileler Örneği), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Doktora Tezi, Sakarya, 1998.
12. Özgüven, M., Toplum Bilimlerine Giriş, Ekin Kitabevi, Bursa, 1996.
13. Öztürk, F., Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Bağırçan Yayınevi, Ankara, 1998.
14. Seippel, Q.: Sport, Civil Society and Social Integration: The Case of Norwegian Voluntary Sport Organizations, Journal of Civil Society, Vol. 1, No. 3, 247-265, December, 2005.
15. Sinanoğlu, F., Genç Nüfusta Toplumsal Bütünleşme Dini Hayat (Elbistan Örneği), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD, Doktora Tezi, Erzurum, 2002.
16. Şencan, H., Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2005.
17. Ulseth, A. L. B.: Social Integration in Modern Sport: Commercial Fitness Centres and Voluntary Sports Clubs, European Sports Management Quarterly, 4, 95-115, 2004.
18. Vilhjalmsson, R., The Integrative and Physiological Effects Of Sport Participation: A Study Of Adolescents, The Sociological Quarterly, Volume 33, Number 4, 637-647, 1992.
19. Yetim, A. A., Sosyoloji ve Spor, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 2005.
20. Yıldırım, A., Sosyal Bütünleşme Açısından Sivil Toplum Örgütleri (Isparta Uygulaması), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPOR TARAFTARLIĞIYLA İLGİLİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Selçuk GENÇAY *
Suat KARAKÜÇÜK **

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinde, taraftarlığa neden olan etmenler, taraftarlık özdeşleşme düzeyleri ve taraftar davranışlarını ortaya koymaktır. Araştırmanın verileri psiko-sosyal alanlarda öğrenim gören 445 üniversite öğrencisine (n=135 kız, n=310 erkek) spor taraftarı özdeşleşme ölçeği ve taraftarlık davranışlarıyla ilgili soruları içeren anket uygulanarak elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde, sorulara verilen yanıtların yüzdesel değerleri ve aritmetik ortalamaları elde edilmiş, çapraz tablo karşılaştırmaları yapılarak anlamlar çıkarılmıştır. Öğrenciler taraftar olmalarında etken olan unsurlar olarak, taraftar olunan kulübün başarılarının en yüksek etkiyi yarattığını belirtmişlerdir [%60.6 (n=256)]. 13 yaş ve altında taraftar olan öğrencilerin daha büyük yaşlarda taraftar olanlara göre takımlarıyla özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.01). Öğrencilerin taraftar oldukları takım ile özdeşleşme ölçek düzeyleri $\bar{X}=2.88$ olarak bulunmuş ve bu değer özdeşleşme ölçeğine göre, 'orta düzey' olarak tespit edilmiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin ($X=2.95\pm 1.03$), kız öğrencilerden ($X=2.71\pm 0.82$) daha yüksek düzeyde özdeşleşmiş olduğu bulunmuştur.

Yapılan çalışmada; öğrenciler taraftar olmalarında, başarı subjektif olsa bile 'kulüplerinin başarılarının' ve 'popüler olmasının' en önemli etkiyi yarattığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin taraftar olma yaşları küçüldükçe takımıyla daha fazla düzeyde özdeşleştikleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Seyirci, Fan, Özdeşleşme, Spor taraftarı, Fair Play

Geliş tarihi: 10.12.2006; Yayına kabul tarihi: 25.05.2007

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
KAHRAMANMARAŞ

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

A RESEARCH UPON BEHAVIOURS SPORT SUPPORTER CONCERNED WITH OF THE UNIVERSITY STUDENTS

SUMMARY

This study is concerned with the factors which cause one to become a supporter, the level of sports supporter upon the students. The datas of reseach were acquisition from students in physico-social areas 67.7% (n=310), of the students were male and 30.3 % of the students were female. The students were subjected survey and the collected data were statistically analyzed. In the evaluation of the experimental data the percentage values (%) of the answers given by the students were computed and the arithmetic means (\bar{X}) and the standard deviation of the measurements was compared by cross tables in order to define the significance of the opinions of the samples.

The most significant factor for the students to become a sport fans is the success of the respective club with [60.6% (n=256)]. The student fans below 13 years of age have a bigger tendency to identify themselves to their respective teams than the ones at higher ages at a statistically significant extent ($p < 0.01$).

The level of the students to identify themselves with the teams they support was found as $\bar{X} = 2.88$ which corresponds to 'medium level' in personal identification scale.

The study revealed that the biggest factor for the students to become sport fans was the success of the club they support. The lower the age of the students the higher the personal identification with the club supported.

Key words: *Spectator, Fan, Identify, Sport Supporter, Fair Play*

GİRİŞ

Günümüzde, internet, yazılı ve görsel medya gibi kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, geniş halk yığınlarının spora olan ilgisini daha da artırmış, böylece spor bazı beden hareketleri veya basit bir yarışma olayı olmaktan çıkıp, kitleleri peşinden sürükleyen heyecan ve seyir aracı olmuştur^(2,10). Spor taraftarlığı bu yönüyle günümüz toplumunun boş zaman davranışının baskın bir şeklini oluşturmaktadır. Birçok araştırmacı taraftarlığın pasif bir aktivite olduğunu ve spora aktif olarak katılıma benzemediğini ileri sürerek spor taraftarlığını tembellik ile eş tutmuşlardır⁽⁷⁾. Oysa insanların tamamından aktif etkinlik beklenemez. Spor'a aktif katılım sportif ekipman, tesis ve rakip gibi unsurları zorunlu kılarken spor taraftarı olmak için bunlara en az düzeyde gereksinim duyulur⁽⁴⁾. Bir spor tutkunu ya da taraftarı olarak tanımlanmak kişiden kişiye değişik anlam taşımaktadır. Taraftar kimliği, bazıları için sosyal statünün belirlenmesinde çok önemli bir etken olabilmektedir⁽²²⁾. Bu bakımdan insanların taraftar olmasındaki sosyo-psikolojik etkenlerin belirlenmesi taraftar davranışının sınırlarını tanımlamak açısından katkı sağlayabilecektir. Bu bağlamda çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde, taraftarlığa neden olan etmenler, taraftarlık ile ilgili davranışlar ve taraftarlık özdeşleşme düzeylerini psiko-sosyal yönleriyle ortaya koymaktır.

Taraftarlıkla İlgili Bazı Kavramlar

Fanatizm ve Fan (Hayran) Kavramları

Fanatizm, bir kimseye, bir gruba ya da takıma aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlı olma durumu iken, fanatik ise bir kimseye ya da bir şeye aşırı derecede coşku ve tutkuyla bağlanan kimse⁽¹⁸⁾ olarak tanımlanabilir. Fan ise, hayran, düşkün veya meraklı kimsedir ve fan, duygusal olarak spor olayına bağlanmış bir tüketicidir⁽¹⁾. Ayrıca fan, çok aşırı bir istek ve tutku ile spora bağlanan spor hayranı olarak da tanımlanabilir⁽¹¹⁾.

Spor Taraftarı ve Spor Seyircisi

Genel anlamda taraftar; yan tutan, bir yanı destekleyendir. Spor anlamında ise; sporcuların temsil ettikleri değerlere bağlanan⁽¹⁸⁾, spor kulüplerinin faaliyetlerini maddi ve manevi olarak destekleyen kimse⁽¹⁷⁾ anlamına gelmektedir. Değişik yaklaşımlarda taraftarlık düzeyinin kişinin tuttuğu takıma bağlanma ve ilgilenme durumuna göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Jones (1997) spor seyircileriyle taraftarlar arasında farklılık olduğunu belirtmiştir⁽⁸⁾. Spor seyircisi ile taraftarın ayırımı kişinin kendini takıma ve oyunculara adama derecesi ile belirlenmiştir. Spor seyircilerinin, bir sportif olayı sadece gözlemlemekten, oldukça özdeşleşmiş taraftarlara doğru sınıflandırıldığı da görülmektedir⁽¹⁵⁾.

Taraftar Tipleri

Taraftarların davranış biçimlerine göre çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Örneğin, Wann ve Branscombe'e (1990) göre; taraftarlar, "takımlarına ölesiye bağlı (die-hard) veya "havaya göre değişen (fair-weather)" taraftarlar olarak iki grupta değerlendirilmektedir⁽²⁰⁾. Sutton (1997) ise; taraftarları takımlarıyla özdeşleşme düzeylerine göre derecelendirerek düşük, orta ve yüksek düzeyde olarak üç kısımda incelemiştir. Düşük düzeyde özdeşleşen taraftarların bir maçtan daha fazla zevk aldığını ve onlar için maçın eğlence yönünün ağır bastığını bulmuştur. Orta düzeyde özdeşleşmiş taraftarların ise, takımının amblemini ya da rengini taşıyan kıyafetleri giyme eğilimi gösterdiğini, yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarların ise, zamanları ve maddi imkânları el verdiği ölçüde kendilerini takıma adadıklarını belirtmiştir⁽¹⁶⁾.

Spor Taraftarlığında Özdeşleşme

Özdeşleşme, kişinin bir başkasının davranış sistemini içten bir şekilde benimseyip kendisine mal etmenin yanı sıra, özümsemiği bir örneğe göre, kendi ruh, düşünce ve davranış yapısını yeniden organize etmesidir. Özdeşleşmede çocuk veya genç, toplumda yer alabilmek için benliğine özdeşleşme objesi olarak en yakınları arasından bir ya da bir kaç kişiyi seçer. Onların davranış kalıplarını benimser⁽⁹⁾. Zamanla çocuk geliştikçe, yakın çevre özdeşleşmesi daha uzaklarda aranır olur⁽⁶⁾. Özdeşleşilen unsurlar; öğretmen, antrenör, spor yıldızları, şampiyonlar, spor takımları, sanatçı, artist, din, mezhep, tarikat, ideoloji ve politika liderleri olabilir⁽⁹⁾.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini 2003–2004 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi psiko-sosyal alanlarda eğitim veren fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören 135'i kız, 310'u erkek olmak üzere toplam 445 öğrenci oluşturmuştur.

Öğrencilerin 'Taraftar Olmalarında Etkin Olan Unsurları' belirlemek amacıyla Melnick ve Wann (2004) tarafından geliştirilen ölçeğe⁽²²⁾, daha önce yapılan pilot çalışmadan elde edilen maddeler de eklenmiştir. Öğrencilerin taraftar olmalarında etken olan unsurlar 'Hiç'(1) ve 'Oldukça Fazla'(5) şeklinde Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin taraftarlık davranışları ve taraftarı oldukları takımları ile özdeşleşme durumlarını belirlemek için Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilen⁽²¹⁾ 'Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeği' uygulanmış olup, ölçeklerdeki aritmetik ortalama skorları 3,5 ve üzeri 'Yüksek Düzeyde Özdeşleşmeyi', >2,5 ile <3,5 arası 'Orta Düzeyde Özdeşleşmeyi', 1 ile 2,5 arası ise 'Zayıf Düzeyde Özdeşleşmeyi' belirtmektedir. Öğrencilerin spor taraftarı olmalarında etken olan unsurların belirlenmesi için sorulan soruların cronbach alfa değeri 0,9 olarak hesaplanırken; 'Spor Taraftarlığı Özdeşleşme Ölçeğinin' cronbach alfa değeri ise 0,83 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar literatürle karşılaştırıldığında cronbach alfa değerlerinin güvenilir olduğu anlaşılmıştır^(3, 13).

Araştırma sonuçları, maddelere verilen yanıtların yüzdesel değerleri (%) ve frekans dağılımları, aritmetik ortalama ve standart sapmaları SPSS 12.0 paket programında hesaplanarak değerlendirilmiş, ölçeklerin aritmetik ortalama (X) ve standart sapmaları çapraz tablo karşılaştırmaları yapılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Cinsiyet	Öğrencilerin Yaş Grupları					Toplam	
	19 yaş ve altı	20–23 yaş	24–27 yaş	28–31 yaş	32 yaş ve üstü		
Kız	f	8	95	30	2	-	135
	%	1.8	21.3	6.7	0.4	-	30.3
Erkek	f	15	169	113	11	2	310
	%	3.4	38	25.4	2.5	0.4	69.7
Toplam	f	23	264	143	13	2	445
	%	5.2	59.3	32.1	2.9	0.4	100

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %69.7'sinin erkekler (n=310), %30.3'ünün kızlardan oluştuğu (n=135) görülmektedir. Ankete toplam 445 öğrenci katılmıştır.

Tablo 2: Öğrencilerin Taraftar Olma Yaşlarına Göre Dağılımları

Taraftar Olma Yaşları	f	%
5 yaş ve altı	74	16.7
6-9 yaş	176	39.5
10-13 yaş	137	30.7
14-17 yaş	39	8.8
18 yaş ve üzeri	19	4.3
Toplam	445	100

Tablo 2'ye göre, öğrencilerin %39.5 oranında 6-9 yaşları arasında, %30.7'lik kısmının ise 10-13 yaşları arasında taraftar oldukları görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Taraftar Olmalarında Etken Olan Unsurlara Göre Dağılımları

Etken Olan Unsurlar		Hiç	Çok Az	Orta Düzeyde	Çok Etkisi Oldu	Oldukça Fazla	n
		f	108	85	103	94	55
1-Yazılı ve görsel medya	%	24.27	19.1	23.15	21.12	12.36	100
	f	222	57	62	63	41	445
2-Antrenörüm, öğretmenim	%	49.89	12.81	13.93	14.16	9.213	100
	f	272	56	43	34	40	445
3- Annem	%	61.12	12.58	9.663	7.64	8.98	100
	f	187	59	54	60	85	445
4- Babam	%	42.02	13.26	12.13	13.48	19.1	100
	f	116	47	82	93	107	445
5-Taraftarı olduğum kulübün popülerliği	%	26.07	10.56	18.43	20.9	24.04	100
	f	146	75	69	67	88	445
6-Kulübün renkleri	%	32.81	16.85	15.51	15.06	19.78	100
	f	139	60	66	85	95	445
7-Çok etkilendiğim bir sporcu	%	31.24	13.48	14.83	19.1	21.35	100
	f	232	50	54	48	61	445
8-Kulübün ekonomik bakımdan güçlü olması	%	52.13	11.24	12.13	10.79	13.71	100
	%	46.52	14.83	13.48	9.663	15.51	100
	f	172	57	68	65	83	445
9-Kulübün sembolleri	%	38.65	12.81	15.28	14.61	18.65	100
	f	82	25	69	101	168	445
10- Kulübün başarıları	%	18.43	5.618	15.51	22.7	37.75	100

Tablo 3'e göre, ' taraftar olmalarında etken olan unsurların' kategori maddelerine ' çok etkisi oldu' ve ' oldukça fazla etkisi oldu' şeklindeki seçenekler yoğunluk oluşturmuştur. Her iki seçenek birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilere en çok %60.45 oranında ' kulübün başarıları'nın etki ettiği görülmektedir. Bunu %44.13 oranında ' taraftar olunan kulübün popülerliği' izlemiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Taraftar Olduğu Takımı Değiştirme Durumlarına Göre Dağılımları

Takım Değiştirenler	f	%
Evet	60	13.5
Hayır	385	86.5
Toplam	445	100

Tablo 4'e göre, öğrencilerin %86.5'inin taraftar oldukları takımı değiştirmedikleri, %13.5'inin geçmişte taraftar oldukları takımı değiştirmiş oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Öğrencilerin Taraftar Oldukları Takımı Değiştirme Nedenlerine Göre Dağılımları

Takım Değiştirme Nedenleri	f	%
Kötü performansı	28	48.3
Kötü yönetimi	9	15.5
Takımın imajını beğenmeme	8	13.8
Kötü ekonomisi	8	13.8
Sevdiğim oyuncu/Teknik adamın başka takıma transferi	7	11.6
Toplam	60	100

Tablo 5'e göre, öğrencilerin %48.3'ü 'Takımın kötü giden performansı nedeniyle', %15.5'i 'Takımın kötü yönetilmesi', %13.8'inin ise, 'Takımın imajını beğenmemesi nedeniyle', takımlarını değiştirdikleri görülmektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin Taraftarı Olduğu Takımın Önemli Bir Maçı Kaybetmesi Durumundaki Hislerine İlişkin Dağılımları

Öğrencilerin önemli bir maç kaybedildiğindeki hisleri	f	%
Sporda yenmek yenilmek var	216	48.5
Sadece üzülürüm	155	34.9
Çok üzülürüm, bu durum günlük yaşantıma da etkiler	60	13.4
Takım oyuncularını şiddetle cezalandırılmalıdır.	10	2.3
Takımı temsil eden unsurları (bayrak, flama, arma) görmek istemem	4	0.9
Toplam	445	100

Tablo 6'ya göre, öğrencilerin en fazla oranda (%48,5) 'sporda yenmek yenilmek var' şeklinde görüş belirttiği bulunmuştur.

Tablo 7: Sporda Fair Play İle İlgili Örnek Bir Olaya * İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin Görüşleri	f	%
Sportmence fakat profesyonelce değil	185	41.57
Sportmence bir davranış bende aynı şekilde davranırdım	150	33.7
Sporda centilmenliğe inanmıyorum sporcu her fırsatta takımın kazanmasını gözetmelidir	50	11.3
Hayati önemi olmayan bir maç olsaydı sporcuyu taktir ederdim böylesine bir maçta affetmek mümkün değil	46	10.4
Sporcu yönetim tarafından cezalandırılmalı	14	3.2
Toplam	445	100

*(Bir kaleci hakemin gol vermediği pozisyonda topun kale çizgisini geçtiğini söyleyerek takımının yenilmesine ve küme düşmesine neden olmuştur. Bu oyuncunun davranışını nasıl karşıladınız?)

Tablo 7'ye göre, öğrencilerin %41.57'lik kısmı örnek olayın 'sportmence fakat profesyonelce olmadığını', %33,7'lik kısmının ise aynı örnek olayın 'sportmence bir davranış olduğunu kendisinin de aynı şekilde davranacağını' belirttikleri görülmektedir.

Tablo 8: Taraftarlıkta Şiddetle İlgili Örnek Bir Olaya * İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin Görüşleri	f	%
Hiçbir nedenle şiddeti uygun bulmuyorum, bu durumu kınadım	261	58.65
Bana göre bu durum holiganlıktır, holiganlığın da sporda yeri yoktur	95	21.35
Kınadım ancak haklı bir neden varsa gerekirse yapılabilir	44	9.89
Taraftarın öldürülmesini onaylamadım ancak, takımına haksızlık edildiğinde gerekirse sözlü saldırı normal olabilir	30	6.74
Normal karşıladım, taraftarın takımı için her şeyi göze alabileceğini düşündüm	15	3.37
Toplam	445	100

*(a-İngiltere ve Hırvatistan arasında oynanan Avrupa Futbol Şampiyonası karşılaşması sonunda Hırvat bir taraftarın bir İngiliz taraftarı bıçaklayarak öldürmesini; b-İstanbul'daki Galatasaray-Leeds futbol maçı öncesi iki İngiliz taraftarın Galatasaraylı taraftarlar tarafından bıçaklanarak öldürülmesini nasıl karşıladınız?)

Tablo 8'e göre, öğrencilerin % 80 gibi büyük çoğunluğunun 'şiddeti uygun bulmadıkları ve bu durumu holiganlık olarak değerlendirildikleri' anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin %20'lik kısmı ise bu örnek olayı 'uygun bulduklarını' belirtmişlerdir.

Tablo 9: Öğrencilerin Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeği Değerlendirmesi

Öğrencilerin Takım Özdeşleşmesine İlişkin Sorular	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
1-Tuttuğunuz takımın kazanması sizce ne kadar önemlidir?	445	3.47	1.23
2-Tuttuğunuz takımın bir taraftarı olmak sizi ne kadar güçlü yapar?	445	2.75	1.38
3-Tuttuğunuz bir takımın taraftarı olmanızdan dolayı dostlarınızdan ilgi görür müsünüz?	445	2.33	1.20
4-Takımınızı sezon boyunca, herhangi bir iletişim kanalıyla ne kadar yakından takip edersiniz?	445	3.08	1.20
5-Sizin için takımınızın üstte yer alması ne kadar önemlidir?	445	3.62	1.28
6-Tuttuğunuz takımın en büyük rakibinden nefret eder misiniz?	445	2.57	1.49
7-İş yerinizde, yaşadığınız yerde ya da giydiğiniz elbisede tuttuğunuz takımın ismini anar ya da işaretlerini ne kadar sık sergilersiniz?	445	2.27	1.26
Kız Öğrencilerin Özdeşleşme Aritmetik Ortalaması	135	*2.71	0.82
Erkek Öğrencilerin Özdeşleşme Aritmetik Ortalaması	310	*2.95	1.037
Ölçeğin Aritmetik Ortalaması	445	*2.88	0.98

*Ölçek Değerlendirilmesi= Ölçek Aritmetik Ortalama Skorları 3.5 ve üzeri 'Yüksek Düzeyi', >2.5 ile <3.5 arası 'Orta Düzeyi', 1 ile 2.5 arası ise 'Zayıf Düzeyi' belirtmektedir.

Tablo 9'da öğrencilerin ölçek değerlerine 'orta düzeyde özdeşleşmiş' oldukları görülmektedir ($\bar{X}=2.88\pm 0.98$). Ölçek değerlerine göre, erkek öğrencilerin ($\bar{X}=2.95\pm 1.03$), kız öğrencilerden ($\bar{X}=2.71\pm 0.82$) daha yüksek düzeyde özdeşleşmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Özdeşleşme Düzeyleri Ölçek Değerleri

Cinsiyet	n	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (S.D)	t-değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri) Ser. Der.=2
Kız	135	2.71	0.82	$T_{(443)} = -2.5$	p =0.01 (p<0.05)
Erkek	310	2.95	1.03		

Tablo 10'a göre öğrencilerin özdeşleşme düzeyleri ölçek değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($\bar{X}=2.71\pm 0.82$; p<0.05).

Tablo 11: Öğrencilerin Taraftar Olma Yaşları ile Takım Özdeşleşme Düzeyleri Arasındaki Ölçek Değerleri

Taraftar Olma Yaşları	n	Ranj	Aritmetik Ortalama (X)	Standard Sapma (S.D)
5 yaş ve altı	74	4	3.22	0.96
6-9 yaş	176	4	3.08	0.99
10-13 yaş	137	4	2.64	0.86
14-17 yaş	39	4	2.44	0.65
18 yaş ve üzeri	19	4	2.13	0.62

Tablo 11'e göre takım özdeşleşme düzeyleri ölçek değerleri aritmetik ortalaması karşılaştırıldığında '5 yaş ve altında' bir takıma taraftar olduklarını belirtenlerin ($\bar{X}=3.22\pm 0.96$) diğer yaşlara göre, özdeşleşme düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Üniversite öğrencilerinde, taraftarlığa neden olan etmenler, taraftarlık özdeşleşme düzeyleri ve taraftar davranışlarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, öğrencilerin taraftar olma yaşlarına bakıldığında büyük çoğunluğunun 13 yaş ve altında (%86.9) yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 2). Yapılan bir başka çalışmada da öğrencilerin taraftarlık yaşlarının %87.4 oranında 14 yaş ve altında yoğunlaştığı bulunmuştur⁽²³⁾. Bu bulgular, bu çalışmadaki bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir. Latans devre olarak adlandırılan bu dönemde çocuklar anne, baba, hala, teyze gibi yakın özdeşleşme unsurlarının yanında sosyalleşme ile birlikte daha kabul edilebilir bir özdeşleşme modeli arayabilmektedirler⁽¹⁹⁾. Sosyalleşme süreciyle birlikte çocuklar başarılı ve popüler olan bir takımla, oyuncularıyla, renkleriyle, amblemleriyle özdeşleşim kurabilmektedirler.

Öğrencilerin taraftar olmalarında etken olan unsurlar Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablo 3 bulgularında, 'kulübün başarılarının' en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir (%60.45). Taraftarı olunan 'kulübün popülerliği' ikinci önemli etken konumundadır (%44.13). Çalışmanın bulgularından, öğrencilerin taraftar olduğu takımı değiştirmelerinde en büyük etkenin ise 'takımın kötü giden performansı' olduğu (%48.3) anlaşılmaktadır (Tablo 5). Her iki bulgu (Tablo 3 ve Tablo 5) birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin başarılı olan takımı benimseyip onun taraftarı olurken, başarısız olan takımdan uzaklaşma eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Buna dayanarak, öğrencilerin taraftar olmalarında ve taraftarlığını devam ettirmelerinde takımın başarılı olmasının ön şart olarak algılandığı söylenebilir.

Ayrıca, Tablo 3'deki bulgularda öğrencilerin taraftar olmalarında, annenin etkisinin hem aile üyeleri hem de tüm etkenler arasında en düşük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Anne ve baba faktörünün de diğerlerinden düşük çıkması, Türk toplumunun gelenekselden modernliğe dönüşen

yapısındaki değişikliklere bağlanabilir. Zira geleneksel toplumlarda kimlikleri belirleyen dikey düzen, modern toplumlarda yerini yatay düzene bırakmıştır. Geleneksel toplumlarda, kimlik büyük ölçüde doğuştan belirlenmekte iken, modern toplumlarda ise, kimlik yatay bir zeminde oluşmaktadır. Modern birey, geleneksel bireyden farklı olarak daha serbest, eşitlikçi ve geniş düzlemde tercih yapabilmektedir⁽⁹⁾.

Öğrencilerin taraftarı oldukları bir takımın önemli bir maçı kaybettiği zamanki tepkilerine bakıldığında (Tablo 6), büyük çoğunluğun sporda yenmenin de yenilmenin de normal bir durum olduğunu belirttikçe (%48.5) ya da bu duruma sadece üzülerek (%34.9), daha ılımlı tepki verdiği anlaşılmaktadır (%83.4). Öğrencilerin daha az kısmının ise (%16.6) bu durumu içselleştirip, daha sert tepki verdikleri anlaşılmaktadır. Buradan hareketle öğrencilerin %83.4'lük kısmının fair play anlayışına uygun davrandıkları söylenebilir.

Modern sporun günümüzdeki öncelikli amaçlarından biri de sporda centilmenlik ve fair play anlayışının hem sporcu düzeyinde hem de izleyici ve taraftarlar düzeyinde yerleşmesini sağlamaktır. Bu bağlamda sporda fair play denilince genellikle sporcuların erdemliliği anlaşılmaktadır. Ancak taraftarın da sporcuların davranışları üzerinde baskı yarattığı göz önüne alınırsa taraftar açısından fair play davranışının yorumlanması önem taşımaktadır. Bu açıdan öğrencilere 1983 yılında amatör bir futbolcu tarafından yapılan ve aynı yıl fair play büyük ödülünü almasını sağlayan⁽¹⁴⁾ örnek bir olay verilerek bu durum karşısındaki görüşlerini almak amaçlanmıştır (Tablo 7). Buna göre öğrencilerin %33.7'lik kısmı bu davranışı sportmence bulmuş ve aynı şekilde davranacağını belirtmiştir. Aynı soru Sezen ve Yıldırım (2003) tarafından amatör ve profesyonel sporculara sorulmuş buna göre profesyoneller tarafından sadece %8.5 oranında, amatörler tarafından ise, %23.3 oranında centilmence bulunmuştur. Bu örnek davranış, öğrencilerin %41.4'ü tarafından sportmence fakat profesyonelce değil şeklinde yorumlanmışken bu oranın amatör sporcularda %76.7 ve profesyonel sporcularda %91.5 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Buradan, eğitim seviyesi yüksek taraftarların spor karşılaşmalarında centilmenlik arzuladığı ve öğrencilerin profesyonel ve amatör sporculara göre daha yüksek oranda centilmenlik anlayışına sahip oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin sporda şiddetle ilgili olaylara bakış açılarını belirlemek amacıyla örnek olaylar verilerek görüşleri alınmaya çalışılmıştır (Tablo 8). Buna göre, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%80), bu durumu holiganlık olarak nitelendirip, hiç bir nedenle sporda şiddeti uygun bulmadıklarını belirtmişlerdir. Yukarıdaki bulgulara dayanarak, öğrencilerin çoğunluğunun sporla şiddeti yan yana görmek istemediği söylenebilir. Ancak, öğrencilerin %20'sinin diğerlerine göre, içlerinde çeşitli düzeylerde şiddet duygusu barındırması dikkat çekicidir ve incelenmesi gereken bir durumdur.

Öğrencilerin taraftarı oldukları takım ile özdeşleşme düzeylerine bakıldığında (Tablo 9), genel özdeşleşme ölçek düzeyleri $\bar{X}=2.88\pm 0.98$ olarak bulunmuş ve bu değer özdeşleşme ölçeğine göre, 'orta düzey' olarak tespit edilmiştir.

Taraftar olma yaşlarıyla takımla özdeşleşme düzeyleri karşılaştırıldığında (Tablo 11), 13 yaş ve altında taraftar olan öğrencilerin daha büyük yaşlarda taraftar olanlara göre takımlarıyla özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiş ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$).

Yapılan çalışmada; öğrencilerin taraftar olmalarında, takımlarının kendilerince başarılı ve popüler olmasının en büyük etkiye sahip olduğu, aile etkisinin ise, daha düşük olduğu görüldükçe, takımlarını değiştirmelerinde ise, takımın başarısızlıklarının en büyük etkiye sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin taraftar olma yaşları küçüldükçe, takımıyla daha fazla özdeşleştiği ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha düşük düzeyde özdeşleştikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin sporda şiddeti görmek istemediği ve fair-play anlayışına uygun davrandıkları ancak, sporcularda profesyonelleşmeye doğru gidildikçe azalan fair play anlayışının benzer şekilde, taraftarlıkta da fanatikleşmeye doğru gidildikçe azaldığı görülmüştür.

Sonuç olarak; öğrencilerin, takımlarıyla orta düzeyde özdeşleşmiş olduğu, duygusal değil de seçici bir taraftar davranışı sergilediği, taraftarlık kimliğini öne çıkarmadan, genel kimliklerini zenginleştirme unsuru olarak kullandıkları söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. AVERY, R., BEZMEZ, S., EDMONS, A. & YAYLALI, M.: Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, (23. Basım), Redhouse Yayınevi, İstanbul, 1995.
2. BAŞER, E.: Uygulamalı Spor Psikolojisi Performans Sporunda Psikolojinin Rolü, s.99, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1985.
3. BÜYÜKÖZTÜRK, Ş.: Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, Pegem AYayıncılık, Ankara, 2002.
4. END CHRISTIAN, M., KRETSCHMAR JEFF, M.: College Students' Perceptions Of Sports Fandom As A Social Status Determinant, International Sports Journal, Academic Research Library, 8 (1), p.114, Winter 2004.
5. ERKAL, M., GÜVEN, Ö., AYAN, D.: Sosyolojik Açıdan Spor, Der Yayınları, 3. Basım, s.147-179, İstanbul, 1998.
6. FREUD, S.: Kitle Psikolojisi, (Çev. Kamuran Şipal), s.53-70, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996.
7. JACOBSON, B.: The Social Psychology Of The Creation Of A Sports Fan Identity: A Theoretical Review Of The Literature, Athletic Insight The Online Journal Of Psychology, Volume 5, Issue 2-June, 2003.
8. JONES, I.: The Origin and Maintenance of Sports Fan Identification: A Response to Wann, Perceptual and Motor Skills, Volume:85, p.257-258, 1997.
9. KOCACIK, F.: Üniversite Gençliğinde Kimlik Bunalımı: Farklılaşma ve Özdeşleşme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Sayı:1, s.10, Eylül 2003.
10. KUPER S.: Futbol Asla Sadece Futbol Değildir, (Çev. Sinan Gürtunca), s.114, Sabah Kitapları, Başkan Ofset, İstanbul, 1996.
11. LASTLY, A., ANDERSON, D.: Sports Spectatorship: An Appropriation Of Identity Or Appraisal Of Self?, Review of Sport and Leisure, 4, p.115-127, 1979.

12. MELNICK M.J., WANN D.L.: Sport Fandom Influences, Interests And Behaviors Among Norwegian University Students, *International Sports Journal*; 8,1; Academic Research Library, p.1, Winter 2004.
13. ÖZDAMAR, K.: Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi, 2.Baskı, Kaan Kitabevi, 1999.
14. SEZEN, G., YILDIRAN, İ.: Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair Play Anlayışları, *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Kongre Kitabı*, s.13-20, Sim Matbaacılık, Ankara, 10-11 Ekim 2003.
15. SLOAN, L.R.: The Function And Impact Of Sports For Fans:Review Of Theory And Contemporary Research, In J.H.Goldstein, (Ed.), *Sports, Games And Play: Social And Psychological Viewpoints*, Hillsdale, Nj:Laurence Erlbaum Associates, 1979.
16. SUTTON, W.A., MCDONALD, M.A., MILNE, G.R.: Creating And Fostering Fan Identification In Professional Sports, *Sport Marketing Quarterly*, Vol. 6, No. 1, p.22, 1997.
17. ŞAHİN, H.M.: Sporda Şiddet ve Saldırganlık, *Gaziantepspor Kulübü Eğitim Yayınları*, Yayın No:5, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
18. TTK., TÜRKÇE SÖZLÜK.: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.
19. ULUĞ, M.: Niçin Oyun, Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi, s.24, 25, Göçebe Yayınları, İstanbul, 1997.
20. WANN, D.L., BRANSCOMBE, N.R.: Die-Hard And Fair-Weather Fans: Effects Of Identification On Birging And Corfing Tendencies, *Journal of Sport and Social Issues*, Vol:14, p.103-117, 1990.
21. WANN, D.L., BRANSCOMBE, N.R.: Sports Fans:Measuring Degree Of Identification With Their Team, *Sport Psychol.*, Vol.24, p.1-17, 1993.
22. WANN, D.L., MELNICK M.J.: *Sports Fans:Psychology And Social Impact Of Spectators*, p.246, Roudedge, Newyork 2001.
23. YAMEN, E.: Sporda Taraftarlığın Farklı Toplumsal Gruplara Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Sivas Örnekleme) Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sivas, 1999.

ERZİNCAN İLİNDE YAŞAYAN 12-14 YAŞ ÇOCUKLARIN VÜCUT KİTLE İNDEKSİ VE SKINFOLD PARAMETRELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mergül ÇOLAK *
Metin KAYA **

ÖZET

Bu çalışma, Erzurum il merkezi ve ilçelerinde yaşayan 12-14 yaş çocukların vücut kitle indekslerini ve skinfold parametrelerini belirleyerek yaş ve cinsiyet farklılıklarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya, Erzurum il merkezi ve ilçelerinde (Refahiye, Kemah, Üzümlü, Tercan) okuyan ve yaşları 12-14 arasında olan 476 kız ve 543 erkek olmak üzere toplam 1019 öğrenci gönüllü olarak katılmışlardır. Deneklerin antropometrik özelliklerinden boy, vücut ağırlığı, beş bölgeden (Biceps, triceps, subscapula, supraillac ve baldır) alınan deri kıvrımı kalınlıkları, yağ yüzdeleri ve vücut kitle indeksleri belirlenmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde 3x2x2 düzeninde çok yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yaş grupları arasındaki farkın anlamlı çıkması durumunda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey ve Tamhane's testleri uygulanmıştır.

Kız öğrencilerin Vücut Kitle İndeksleri (VKİ), yağ yüzdeleri ve deri kıvrımı kalınlıkları erkek öğrencilerden, ilde yaşayan öğrencilerin değerleri de ilçelerde yaşayan öğrencilerden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.001$). VKİ değerleri açısından bütün yaş grupları (12-13, 12-14, 13-14) arasında ($p<0.001$), yağ yüzdesi değerleri bakımından sadece 12-13 ($p<0.05$) ve 12-14 ($p<0.001$) yaş grupları arasında anlamlı fark bulunurken, Biceps deri kıvrımı kalınlığı bakımından fark bulunamamıştır. Diğer deri kıvrımı kalınlıklarında (triceps, subscapula, supraillac, baldır ve beş deri kıvrımı kalınlığı toplamı) ise sadece 12-14 yaşları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Çalışma sonunda; kızların VKİ, yağ yüzdesi ve deri kıvrımı kalınlıklarında yaş artışıyla birlikte artış meydana geldiği, erkeklerin değerlerinin ise sabit kaldığı veya azaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar, Antropometrik Özellikler, Skinfold Parametreleri

Geliş tarihi: 10.12.2006; Yayına kabul tarihi: 20.06.2007

* Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

THE EVALUATION OF BODY MASS INDEX AND SKINFOLD PARAMETERS OF 12-14 YEAR - OLD CHILDREN IN ERZINCAN

SUMMARY

This study was carried out to research the sex and age difference of 12-14 years of students educating in Erzincan and in its districts by determining body mass index (BMI), and skinfold parameters. A total of 1019 students, 476 girls and 543 boys living in Erzincan and its districts (Refahiye, Kemah, Uzumlu, Tercan) voluntarily participated in this study. The height and body weight from antropometric characteristics, the thickness of skinfold from biceps, triceps, subscapula, suprailiac and calf, fat percentages and body mass index of subjects were determined. A 3x2x2 multivariate variance analysis were statistically used to analyze data. The Tukey and Tamhane's statistical techniques were applied when differences were significant between age groups.

It was found that BMI, fat percentages and skinfold parameters of the girls were statistically higher than the boys, also the values of the students living in city center were statistically higher than those living in districts ($p<0.001$). While meaningful differences were found among all age groups (12-13, 12-14, 13-14) in terms of BMI values ($p<0.001$), and between 12 and 13 ($p<0.05$) between 12 and 14 ($p<0.001$) in terms of fat percentages, there were no differences among age groups in terms of Biceps skinfold thickness. In other skinfold parameters (triceps, subscapula, suprailiac, calf and total skinfold thickness) it was determined that only the differences between 12-14 age groups were meaningful ($p<0.05$).

At the end of this study, it was determined that BMI, fat percentages and skinfold parameters of the girls increased by age, whereas the values of boys remained constant or declined.

Key Words: Children, Anthropometric Characteristics, Skinfold Parameters

GİRİŞ

Son zamanlarda gelişmiş ülkelerdeki çocukların ve adolesanların televizyon seyretme oranlarında artış olduğu ve bu durumun çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Televizyon seyretmenin, sadece enerji gerektiren faaliyetlerin yerini almakla kalmadığı, bununla birlikte zayıf fitness durumu, lipit anormallikleri ve obezitenin gelişmesine de katkıda bulunduğu belirtilmektedir⁽⁷⁾.

Günümüzde geniş çaplı epidemiolojik çalışmalarda ve genel tıpta bireyleri şişman, obez yada zayıf olarak sınıflandırmak için kullanılan en yaygın yöntem vücut kitle indeksini (VKİ) belirleme yöntemidir^(1,6,8). Böylece hem yetişkinlerde hem de çocuklarda obezite ile ilgili hastalık risklerini belirlemede ve klinikte vücut yağı değişikliklerini denetlemede VKİ'den yararlanılmaktadır^(8,16). Kaba bir gösterge olmasına rağmen, yine de VKİ'nin vücut yağ miktarı ile korelasyon gösterdiği ve obeziteyi değerlendirmek için sabit ve basit bir gösterge olduğu kabul edilmektedir⁽⁶⁾.

Deri altı yağ ölçümü metodu ise, vücudun toplam yağ oranının 1/2'sinin deri altındaki yağ depolarında toplandığı ve bunun toplam yağ miktarı ile ilişkili olduğu gerekçesiyle 1900'lü yılların ilk yarısından itibaren kullanılmaya başlanmıştır^(8,9,23). Deri altı yağ miktarı total vücut yağının bir göstergesi olması nedeniyle⁽²⁵⁾, uzun yıllardan bu yana deri kıvrımı yöntemi olarak alan ve klinik çevrelerinde total vücut yağını belirlemek için yaygın bir biçimde kullanılmıştır^(8,14).

12-14 yaş dönemi, seksüel olgunlaşma ile sonuçlanan, hormon üretiminde gelişmelerin olduğu, travmatik fiziksel değişiklikler dönemidir⁽²⁶⁾. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Erzincan il merkezi ve ilçelerinde okuyan 12-14 yaşları arasındaki çocukların, vücut kitle indekslerini ve skinfold parametrelerini belirleyerek yaş ve cinsiyet farklılıklarını ortaya koymaktır.

MATERYAL VE METOT

Çalışmaya, Erzincan il merkezi ve ilçelerinde (Refahiye, Kemah, Üzümlü, Tercan) okuyan ve yaşları 12-14 arasında olan 476 kız ve 543 erkek olmak üzere toplam 1019 öğrenci gönüllü olarak katılmışlardır. Test ve ölçümler 2003-2004 Öğretim Yılı Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında yapılmıştır.

Deneklerin boy uzunluğu duvara takılan bir mezura aracılığıyla, vücut ağırlığı hassaslık derecesi 0.01 kg olan dijital banyo baskülü ile ölçülmüş, buradan elde edilen değerlere göre de VKİ'leri belirlenmiştir. Deri kıvrımı kalınlıkları ise Holtain marka skinfold kaliper ile vücudun sağ tarafından, beş bölgeden (Biceps, triceps, subscapula, suprailiac, baldır) alınmıştır. Ölçümler iki kez tekrar edilmiş ve iki değer ortalaması değerlendirmeye alınmıştır. Deri kıvrımı kalınlıkları sürekli aynı kişi tarafından ölçülmüştür⁽⁶⁾. Vücut yoğunluğunun hesaplanmasında Durnin-Womersley'in⁽³⁾ çocuklar için geliştirdiği formül, vücut yağ oranının hesaplanmasında ise Siri'nin formülü⁽²³⁾ kullanılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 13.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkları belirlemek amacıyla 3x2x2 düzeninde (12, 13 ve 14 yaş x kız ve erkek x il ve ilçe) varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda, yaş grupları arasındaki farkın anlamlı çıkması durumunda varyans homojenliğine göre ortalamalar arası anlamlılık testi olarak çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey ve Tamhane's testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Deneklerin Boy, Vücut Ağırlığı ve VKİ Ölçüm Sonuçları

Değişkenler	Yaş (yıl)	İL						İLÇE					
		KIZ		ERKEK		TOPLAM		KIZ		ERKEK		TOPLAM	
		(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd
Boy (cm)	12	97	147.39±7.23	80	146.44±8.39	177	146.92±7.81	66	144.62±7.17	61	143.30±6.15	127	143.96±6.66
	13	71	152.33±6.76	125	152.63±7.82	196	152.48±7.29	79	151.48±7.04	60	147.36±7.81	139	149.42±7.43
	14	96	155.99±4.76	114	159.66±9.40	210	157.83±7.08	67	155.36±6.67	103	158.84±9.02	170	157.10±7.85
	Toplam	264	151.90±6.25	319	152.91±8.54	583	152.41±7.39	212	150.49±6.96	224	149.83±7.66	436	150.16±7.31
Vücut Ağırlığı (kg)	12	97	40.90±9.17	80	39.44±10.68	177	40.17±9.93	66	36.24±7.70	61	35.79±6.85	127	36.02±7.28
	13	71	46.07±10.51	125	44.26±9.17	196	45.17±9.84	79	43.45±8.30	60	38.67±7.56	139	41.06±7.93
	14	96	50.40±7.34	114	50.23±10.74	210	50.32±9.04	67	47.84±7.31	103	47.17±7.91	170	47.51±7.61
	Toplam	264	45.79±9.01	319	44.64±10.20	583	45.22±9.60	212	42.51±7.77	224	40.54±7.44	436	41.53±7.61
VKİ (kg/m ²)	12	97	18.64±2.80	80	18.11±3.21	177	18.38±3.01	66	17.58±3.08	61	17.34±2.51	127	17.46±2.80
	13	71	19.72±3.46	125	18.87±2.89	196	19.30±3.18	79	18.71±2.41	60	17.69±2.29	139	18.20±2.35
	14	96	20.67±2.60	114	19.56±3.08	210	20.12±2.84	67	19.79±2.46	103	18.61±1.78	170	19.20±2.12
	Toplam	264	19.68±2.95	319	18.85±3.06	583	19.27±3.01	212	18.69±2.65	224	17.88±2.19	436	18.29±2.42

Tablo 3'de görüldüğü gibi, cinsiyet ve yerleşim bakımından bütün değerlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.001$). Kız öğrencilerin VKİ'leri, yağ yüzdeleri ve deri kıvrımı kalınlıkları erkek öğrencilerden, ilde yaşayan öğrencilerin değerleri de ilçelerde yaşayan öğrencilerden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.001$). Yaş grupları arasında yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda VKİ değerleri açısından bütün yaş grupları (12-13, 12-14, 13-14) ($p<0.001$) arasında, yağ yüzdesi değerleri bakımından 12-13 ($p<0.05$) ve 12-14 ($p<0.001$) yaşları arasında anlamlı fark bulunurken, Biceps deri kıvrımı kalınlığı bakımından fark bulunamamıştır. Diğer deri kıvrımı kalınlıklarında ise sadece 12-14 yaşları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 1. Deneklerin Boy, Vücut Ağırlığı ve VKİ Ölçüm Sonuçları

Değişkenler	Yaş (yıl)	İL						İLÇE					
		KIZ		ERKEK		TOPLAM		KIZ		ERKEK		TOPLAM	
		(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd	(n)	X ± Sd
Biceps (mm)	12	97	6.10±2.78	80	5.53±2.49	177	5.82±2.64	66	4.83±1.61	61	4.43±1.99	127	4.63±1.80
	13	71	6.81±3.02	125	5.46±2.53	196	6.14±2.78	79	5.95±2.10	60	4.10±1.32	139	5.03±1.71
	14	96	6.84±2.55	114	5.17±2.60	210	6.01±2.58	67	5.76±1.89	103	3.99±2.27	170	4.88±2.08
	Toplam	264	6.58±2.78	319	5.39±2.54	583	5.99±2.67	212	5.51±1.87	224	4.17±1.86	436	4.85±1.86
Triceps (mm)	12	97	9.99±3.98	80	8.94±4.08	177	9.47±4.03	66	7.78±2.96	61	7.33±3.56	127	7.56±3.26
	13	71	11.51±5.13	125	8.93±3.89	196	10.22±4.51	79	9.31±2.93	60	6.93±2.33	139	8.12±2.63
	14	96	11.84±4.56	114	8.78±3.91	210	10.31±4.24	67	9.87±3.36	103	6.32±2.07	170	8.10±2.72
	Toplam	264	11.11±4.56	319	8.88±3.96	583	10.00±4.26	212	8.99±3.08	224	6.86±2.65	436	7.93±2.87
Subscapula (mm)	12	97	9.26±5.15	80	7.24±4.37	177	8.25±4.76	66	7.17±3.45	61	6.28±3.81	127	6.73±3.63
	13	71	10.58±5.83	125	7.50±4.20	196	9.04±5.02	79	8.81±4.07	60	5.94±2.28	139	7.38±3.18
	14	96	10.91±4.29	114	8.27±5.13	210	9.59±4.71	67	9.15±3.28	103	5.94±1.35	170	7.55±2.32
	Toplam	264	10.25±5.09	319	7.67±4.57	583	8.96±4.83	212	8.38±3.60	224	6.05±2.48	436	7.22±3.04
Suprailiac (mm)	12	97	10.31±6.35	80	8.28±6.34	177	9.30±6.35	66	8.58±5.12	61	6.96±5.04	127	7.77±5.08
	13	71	11.95±6.44	125	8.77±5.88	196	10.36±6.16	79	10.38±5.25	60	6.98±4.36	139	8.68±4.81
	14	96	12.40±4.82	114	9.76±7.12	210	11.08±5.97	67	11.09±4.09	103	6.43±2.51	170	8.76±3.30
	Toplam	264	11.55±5.87	319	8.94±6.45	583	10.25±6.16	212	10.02±4.82	224	6.79±3.97	436	8.40±4.40
Baldır (mm)	12	97	11.57±4.45	80	10.07±5.89	177	10.82±5.17	66	10.53±3.68	61	8.64±4.43	127	9.59±4.06
	13	71	13.29±5.60	125	10.24±4.80	196	11.77±5.20	79	11.77±3.75	60	7.96±3.78	139	9.87±3.77
	14	96	13.80±5.14	114	10.87±6.11	210	12.34±5.63	67	12.46±4.15	103	7.54±2.79	170	10.00±3.47
	Toplam	264	12.87±5.06	319	10.39±5.60	583	11.64±5.33	212	11.59±3.86	224	8.05±3.67	436	9.82±3.77
Beş DKK Toplamı (mm)	12	97	47.23±21.47	80	40.06±21.99	177	43.65±21.73	66	38.89±15.78	61	33.63±18.05	127	36.26±16.92
	13	71	54.14±24.66	125	40.97±20.26	196	47.56±22.46	79	46.22±16.68	60	31.92±12.86	139	39.07±14.77
	14	96	55.78±19.05	114	42.85±23.59	210	49.32±21.32	67	48.35±14.74	103	30.02±8.76	170	39.19±11.75
	Toplam	264	52.38±21.73	319	41.29±21.95	583	46.84±21.84	212	44.49±15.73	224	31.86±13.22	436	38.17±14.48
Yağ Yüzdesi (%)	12	97	23.00±5.02	80	11.78±5.31	177	17.39±5.17	66	20.49±4.14	61	9.86±4.66	127	15.18±4.40
	13	71	24.65±4.97	125	12.20±5.02	196	18.43±5.00	79	23.00±3.98	60	9.73±3.94	139	16.37±3.94
	14	96	25.39±3.93	114	12.52±5.35	210	18.96±4.64	67	23.62±3.71	103	9.29±2.88	170	16.46±3.30
	Toplam	264	24.35±4.64	319	12.17±5.23	583	18.26±4.94	212	22.37±3.94	224	9.63±3.81	436	16.00±3.88

DKK: Deri Kıvrımı Kalınlığı

Tablo 3. Ana Etkiler ve Ortak Etkiler Açısından ANOVA Sonuçları

Değişkenler	ANA ETKİLER			ORTAK ETKİLER			
	Cinsiyet (kız-erkek)	Yerleşim (il-ilçe)	Yaş (yıl)	Cinsiyet Yerleşim	Cinsiyet Yaş	Yerleşim Yaş	Cinsiyet Yerleşim Yaş
Biceps (mm)	F= 68.683 p= .000**	F= 55.499 p= .000**	F= 1.759 p= .173	F= .206 p= .650	F= 6.426 p= .002*	F= .023 p= .977	F= .388 p= .678
Triceps (mm)	F= 83.310 p= .000**	F= 75.902 p= .000**	F= 3.442 p= .032*	F= .046 p= .831	F= 9.882 p= .000**	F= .145 p= .865	F= .465 p= .628
Subscapula (mm)	F= 83.581 p= .000**	F= 42.229 p= .000**	F= 5.597 p= .004*	F= .236 p= .627	F= 3.275 p= .038*	F= .352 p= .703	F= .845 p= .430
Suprailiac (mm)	F= 68.081 p= .000**	F= 26.921 p= .000**	F= 5.329 p= .005*	F= .752 p= .386	F= 2.428 p= .089	F= .498 p= .608	F= 1.108 p= .331
Baldır (cm)	F= 98.557 p= .000**	F= 36.066 p= .000**	F= 3.443 p= .032*	F= 2.954 p= .086	F= 4.837 p= .008*	F= 1.110 p= .330	F= .663 p= .516
Beş DKK Toplamı (mm)	F= 94.009 p= .000**	F= 50.166 p= .000**	F= 4.461 p= .012*	F= .396 p= .529	F= 5.402 p= .005*	F= .441 p= .643	F= .773 p= .462
Yağ Yüzdesi (%)	F= 1835.8 p= .000**	F= 60.311 p= .000**	F= 8.629 p= .000**	F= .944 p= .331	F= 7.424 p= .001**	F= .214 p= .807	F= 1.067 p= .345
VKİ (kg/m²)	F= 21.455 p= .000**	F= 30.239 p= .000**	F= 32.894 p= .000**	F= .003 p= .955	F= 1.599 p= .203	F= .109 p= .896	F= .141 p= .869

**p<0.001 *p<0.05

Tukey ve Tamhane's testlerine göre yaş grupları arasında; VKİ değerleri bakımından 12-13, 12-14, 13-14 yaşları arasında (p<0.001), yağ yüzdesi değerlerinde 12-13 (p<0.05) ve 12-14 (p<0.001) yaşları arasında, triceps, subscapula, suprailiac, baldır ve beş DKK toplamı açısından sadece 12-14 yaşları arasında (p<0.05) anlamlı fark vardır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Erzincan ili ve ilçelerinde okuyan 12-14 yaş grubu kız ve erkek çocukların, VKİ'leri ve skinfold parametrelerini belirleyerek cinsiyet ve yaş farklarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmanın istatistiksel analizleri sonucunda, kız öğrencilerin VKİ'leri, yağ yüzdesi ve deri kıvrımı kalınlıkları erkek öğrencilerden, ilde yaşayan öğrencilerin değerleri de ilçelerde yaşayanlardan istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (p<0.001). Yaş artışıyla birlikte kızların VKİ, yağ yüzdesi ve skinfold değerleri artmış, erkeklerin değerleri ise sabit kalmış veya azalmıştır.

Kızların bütün yaşlarda erkeklerden daha yağlı oldukları ve ergenlik öncesi dönemine kadar bu farkın büyük olmadığı ifade edilmektedir⁽²⁴⁾. Ergenlik döneminde meydana gelen en belirgin değişiklikler, tipik cinsiyet farklılıkları ile sonuçlanan vücudun su, kas, yağ ve kemik oranlarındaki değişikliklerdir⁽¹⁹⁾. Vücut yağ oranındaki cinsiyet farklılıklarının temelinde hormonal değişiklikler yatmaktadır. Ergenlik döneminde kızların östrojen seviyelerindeki artışa bağlı olarak vücut yağ oranında da artış meydana gelmektedir⁽²⁵⁾. Oysa erkeklerde, testosteron hormonunun etkisi ile kemik ve kas gelişimindeki önemli artışlarla birlikte, kol ve bacaklardaki yağlarda da azalma meydana gelmektedir⁽¹⁸⁾. 12-14 yaş grubu çocuklar üzerinde yapılan çalışmalarda, kızların deri altı yağ kalınlıkları ve VKİ'leri erkeklerden daha yüksek bulunmuştur^(2,4,10,11,12,13,15,19,22,27). Bu bakımdan yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar literatürle paralellik göstermektedir.

Özdirenç ve ark. (2005), kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan (9-11 yaş) çocukların fiziksel uygunluklarını karşılaştırdıkları çalışmalarında; şehir merkezinde yaşayan çocukların triceps, subscapular ve suprailiac deri kıvrımı kalınlıklarını kırsal alanda yaşayanlardan anlamlı seviyede daha yüksek bulmuşlardır⁽¹⁷⁾. Şehir merkezinde ve kırsal alanda yaşayan çocukların fiziksel uygunluklarının değerlendirildiği bir başka çalışmada, şehir merkezinde yaşayan 10-13 yaşları arasındaki hem kız hem de erkek çocukların VKİ değerleri kırsal alanda yaşayanlardan daha yüksek bulunmuştur⁽²¹⁾. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar literatürle benzerlik göstermektedir. Ayrıca yerleşim yerleri bakımından tespit edilen bu farkın sosyo-ekonomik düzey, beslenme ve fiziksel aktivite alışkanlığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalarda kızların yağ oranlarının yaşla arttığı, erkeklerde ise ergenlik döneminde yağ oranlarının azaldığı, yağsız vücut kitlesinde artış meydana gelirken yağ kitlesinin sabit kaldığı belirtilmiştir^(5,15,18,22). Puberte döneminde kızların vücut yağ yüzdesi ve yağ kitlesindeki artış oranının yılda 1.14 kg olduğu belirtilmiştir. Buna karşın erkeklerin vücut yağ yüzdesinde yılda 1.15 kg'lık düşüş meydana geldiği ve yağ kitlesinin sabit kaldığı bildirilmiştir⁽²⁰⁾. Yapılan bu çalışmada yaş grupları arasında deri kıvrımı kalınlıkları, yağ yüzdesi ve VKİ bakımından tespit edilen anlamlı farklılıkların yaş artışıyla birlikte kızların bu değerlerinin artmasından, erkeklerin değerlerinin ise sabit kalması veya azalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yaş grupları bakımından bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatürle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada; kızların VKİ, yağ yüzdesi ve deri kıvrımı kalınlıklarında yaş artışıyla birlikte artış meydana geldiği, erkeklerin değerlerinin ise sabit kaldığı veya azaldığı tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

1. AMERICAN ACADEMY of PEDIATRICS, Committee of Nutrition, Prevention of Pediatric Overweight and Obesity, Pediatrics, 112 (2), 424-430, 2003.
2. BOREHAM, C.A., MURRAY, L., DEDMAN, D., SMITH, G.D., SAVAGE, J.M., STRAIN, J.J.: Birthweight and Aerobic Fitness in Adolescents: the Northern Ireland Young Hearts Project, Public Health, 115, 373-379, 2001.
3. DURNIN, J. V. G. A., WOMERSLEY, J.: Body Fat Assessed From Total Body Density and its Estimation from Skinfold Thickness-Measurements on 481 Men and Women Aged from 16 to 72 years, Br. J. Nutr., 32 (1), 77-97, 1974.

4. EKELUND, U., POORTVLIET, E., NILSSON, A., YNGVE, A., HOLMBERG, A., SJÖSTRÖM, M.: Physical Activity in Relation to Aerobic Fitness and Body Fat in 14-to 15-Year-Old Boys and Girls, *Eur. J. Appl. Physiol.*, 85, 195-201, 2001.
5. FU, F.H., HAO, X.: Physical Development and Lifestyle of Hong Kong Secondary School Students, *Preventive Medicine*, 35, 499- 505, 2002.
6. FUJII, K., DEMURA, S.: Relationship Between Change in BMI with Age and Delayed Menarche in Female Athletes, *J Physiol Anthropol*, 22 (2), 97-104, 2003.
7. HANCOX, R. J., MILNE, B. J., POULTON, R.: Association Between Child and Adolescent Television Viewing and Adulth Health: A Longitudinal Birth Cohort Study, *Lancet*, 364, 257-262, 2004.
8. HEYWARD, V. H., WAGNER, D. R.: *Applied Body Composition Assessment*, Human Kinetics, Second Edition, USA, 3-72, 2004.
9. HILLS, A. P., LYELL, L., BYRNE, N. M.: An Evaluation of the Methodology for the Assessment of Body Composition in Children and Adolescents in Jürimäe, T. , Hills, A. P., (eds): *Body Composition Assessment in Children and Adolescents*, *Med Sport Sci. Basel, Karger*, 44, 1-13, 2001.
10. HUANG, Y. C., MALINA, R. M.: Physical Activity and Health- Related Physical Fitness in Taiwanese Adolescents, *J. Physiol. Anthropol.*, 21 (1), 11-19, 2002.
11. KATZMARZYK, P. T., MALINA, R. M., SONG, T. M. K., BOUCHARD, C.: Physical Activity and Health-Related Fitness in Youth: A Multivariate Analysis, *Med. Sci. Sports Exerc.*, 30, 709-714, 1998.
12. KATZMARZYK, P.T., MALİNA, R. M., SONG, T. M. K., BOUCHARD, C.: Television Viewing, Physical Activity, and Health-Related Fitness of Youth in the Quebec Family Study, *Journal of Adolescent Health*, 23, 318-325, 1998.
13. KVAAVIK, E., TELL, G.S., KLEPP, K.I.: Predictors and Tracking of Body Mass Index From Adolescence Into Adulthood, Follow-up of 18 to 20 years in the Oslo Youth Study, *Arch. Pediatr. Adolesc. Med.*, 157, 1212-1218, 2003.
14. MARTIN, A. D., WARD, R.: Body Composition, in Docherty, D., (ed): *Measurement in Pediatric Exercise Science*, Human Kinetics, Canada, 87-128, 1996.
15. MOTA, J., GUERRA, S., LEANDRO, C., PINTO, A., RIBERIO, J. C., DUARTE, J. A.: Association of Maturation, Sex and Body Fat in Cardiorespiratory Fitness, *American Journal of Human Biology*, 14, 707-712, 2002.
16. NAKAO, T., KOMIYA, S.: Reference Norms for a Fat- Free Mass Index and Fat Mass Index in the Japanese Child Population, *J Physiol Anthropol and App. Human Sci.*, 22 (6), 293-298, 2003.
17. ÖZDİRENÇ, M., ÖZCAN, A., AKIN, F., GELECEK, N.: Physical Fitness in Rural Children Compared With Urban Children in Turkey, *Pediatrics International*, 47, 26-31, 2005.
18. ÖZER, D. S., ÖZER, M. K.: *Çocuklarda Motor Gelişim, Geliştirilmiş 2. Baskı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 220-228, 2001.
19. PRISTA, A., MAIA, J.A.R., DAMASCENO, A., BEUNEN, G.: Anthropometric Indicators of Nutritional Status: Implications for Fitness, Activity, and Health in School-Age Children and Adolescents From Maputo, Mozambique, *Am. J. Clin. Nutr.*, 77, 952-959, 2003.
20. ROGOL, A. D., ROEMMICH, J. N., CLARK, P. A.: Growth at Puberty, *Journal of Adolescent Health*, 31, 192-200, 2002.
21. REYES, M.E.P., TAN, S.K., MALINA, R.M.: Urban-Rural Contrasts in the Physical Fitness of School Children in Oaxaca, Mexico, *American Journal of Human Biology*, 15, 800-813, 2003.
22. TAHARA, Y., MOJI, K., AOGIYAGI, K., NISHIZAWA, S., YUKAWA, K., TSUNAWAKE, N., MURAKI, S., MASCIE-TAYLOR, C.G.N.: Age-Related Pattern of Body Density and Body Composition in Japanese Males and Females, 11 and 18 Years of Age, *American Journal of Human Biology*, 14, 327-337, 2002.
23. TAMER, K.: *Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi*, Bağırğan Yayımevi, Ankara, 48-165, 2000.
24. TEKELİOĞLU, A.: *Physical Fitness of Girls and Boys Aged 11-13 Years Attending to Government School and Private School*, Doktora Dissertation, G. Ü. Institute of Medical Sciences, Ankara, s.7, 71, 1999.
25. WILLMORE, J. H., COSTILL, D. L.: *Physiology of Sport and Exercise*, Human Kinetics, USA, 400-421, 1994.
26. ZAİCHKOWSKY, L. D., LARSON, G. A.: Physical, Motor, and Fitness Development in Children and Adolescents, *Journal of Education*, 177 (2), 55-79, 1995.
27. ZİYAGİL, M.A., ZORBA, E., BOZATLI, S., İMAMOĞLU, O.: 6-14 Yaş Grubu Çocuklarda Yaş, Cinsiyet ve Spor Yapma Aışkanlığının Sürat ve Anaerobik Güce Etkisi, *C.B.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 9-18, 1999.

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN İLK YARDIMLA İLGİLİ TUTUM VE BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Erkan Faruk ŞİRİN *

Metin KAYA **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ilk yardım bilgi düzeylerini tespit etmek, ilk yardım konusunun milli eğitim müfredatındaki yeterliliği ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması hususundaki tutumlarını belirlemektir. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere uygulanan anket 4 bölümden oluşmuştur. Anket'in 1. bölümünde demografik bilgileri belirlemeye yönelik, 2. ve 3. bölümünde ilk yardım bilgisini ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket'in 4. bölümünde ise ilk yardım ile ilgili eğitim düzeylerini, ilk yardım konusunun milli eğitim müfredatındaki yeterliliğini ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması ile ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

Araştırmanın örneklemini Konya ve Karaman il merkezinde bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan 134 bayan 288 erkek olmak üzere toplam 422 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmada sonuç olarak; beden eğitimi öğretmenlerinin ilk yardım bilgisine orta düzeyde (% 63.81) sahip oldukları bulunmuştur. Beden eğitimi öğretmenlerinin genel ilk yardım bilgileri ile ilgili başarı puanlarına; cinsiyet, yaş, medeni durum, mezun olduğu okul, son mezuniyet durumu, görev yapılan okul ve çalışma yılının önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir ($p<0.001$). Beden eğitimi öğretmenlerinin çoğunluğu ilk yardım konusunda özel hizmet eğitimlerine katılmamış, fakat katılmak istediklerini belirtmişlerdir. İlk ve orta öğretimde ilk yardım dersinin trafik dersinden ayrı olarak müfredatta yer alması, Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B.) beden eğitimi öğretmenlerine ilk yardım konusunda özel hizmet içi eğitimi düzenli aralıklarla vermesi ve ilk, orta ve yükseköğretimde ilk yardım ders saatinin artırılması konusundaki tutumlarının olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : Beden Eğitimi Öğretmeni, İlk Yardım, Bilgi, Tutum.

Geliş tarihi: 29.05.2006; Yayına kabul tarihi: 11.05.2007

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

THE EVALUATION OF THE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS' LEVEL OF KNOWLEDGE AND ATTITUDES TOWARDS FIRST AID

ABSTRACT

The aim of this study was to evaluate the first aid knowledge of the physical education teachers working in the state schools of Ministry of National Education, and to determine their attitudes towards the inclusion of first aid instruction into the curriculum and the in-service training. The questionnaire applied for this objective consisted of 4 parts. The first part contained questions aimed to inquire the demographic facts; the 2nd and 3rd parts contained questions aimed to measure the first aid knowledge. The 4th part of the questionnaire consisted of questions aimed to determine the attitudes towards first aid education levels, sufficiency of first aid subject in national education curriculum and taking place at the in-service training programmes.

The sampling of the research has been consisted of 134 female and 288 male and total 422 physical education teachers working at the primary and high schools in Konya and Karaman city center.

As a result of the research, it has been found that with 63.81 % the physical education teachers have the average first aid knowledge. Further it has been found that sex, age, marital status, the department graduated from, the last graduation status, the school of worked at and experience have had an important effect ($p < 0.001$) on the grades of physical education teachers' general first aid knowledge. The majority of the physical education teachers haven't attended to any first aid course but stated their wishes to attend to a in-service training. They have positive attitudes about taking place in curriculum in primary and secondary education first aid course separating from traffic course, giving special in-service training by the Ministry of National Education to the physical education teachers at the first aid subject and increasing first aid course hour's in primary, secondary and higher education.

Key words: *Physical Education Teacher, First Aid, Knowledge, Attitude.*

GİRİŞ

İlk yardım; organizmanın bütünlüğünün bozulduğu, yani aniden hastalanan, yaralanan veya kazaya uğrayan kişilere hayati tehlikeyi atlattıncaya kadar geçen sürede uygulanan her türlü yardım ve tedaviye denir^(1, 4, 9). Acil yardım gerektiren durumlarda yapılması gereken en önemli uygulamalardan birisi ilk yardımdır^(10,18). Bu durum; daha çok hekim yada ambulans gelinceye kadar veya sağlık kuruluşuna ulaştırılıncaya kadar eldeki malzeme ile olay yerinde yapılan girişimler olmalıdır. Bu sürede yapılan uygulamalar genelde kazazedeye temel yaşam desteğini sağlayabilme ve daha fazla zarar görmesini engelleme konularını içermektedir. İlk yardımın görünen önemine rağmen, yeterli bilgi ve uygulama becerisi ile donatılmış insan sayısının birçok kurum ve kuruluşta yetersiz olduğu ifade edilmektedir^(6, 8, 11, 14).

İlk yardım eğitimi konusunda ABD'nin bazı eyaletlerinde öğretmenlik sertifikası alınırken ilk yardım sertifikasının da alınması zorunlu hale getirilmiştir⁽⁹⁾. ABD'de boğulma ve spor yaralanmalarının okul çağı çocuklarında sık görülmesi nedeniyle öğretmen, bakıcı, ve ebeveynlerin ilk yardımla ilgili eğitim çalışmalarına önem verilmektedir^(5, 7).

Okullar, tüm dünyada çocukların ve gençlerin gelişiminde merkezi bir yerde bulunmaktadır. Okul, öğrencilerin sağlık ve güvenliğinden sorumlu olup, güvenli bir çevre ve uygun bir ortam hazırlamak zorundadır⁽¹²⁾. Bu sorumluluk yasal kuralların yaptırımından ziyade, sosyal, insani ve ahlaki değerlerden dolayı olmalıdır. Öğretmenler okulda her gün acil bir durumla karşılaşabilir. Her an bir kazanın veya sakatlığın olabileceği okullarda, bütün öğretmenler çocuklara ilk yardım gerektiren durumda müdahale edebilecek yeterli donanıma sahip olmalıdırlar. Öğrencilerin başına gelebilecek kazalarda, yetersiz ilk yardım uygulamaları ihmalkarlıkla sonuçlanıp, öğretmenler bu konudaki yetersizliklerinden dolayı suçlanabilir. Okul döneminde sağlıkla ilgili risklerin belirlenmesi ve bunun önlenmesinin planlanması, çocukların sağlıklı davranışlarını geliştirmeleri açısından önemlidir. Çocukların bu dönemdeki belirgin sağlık riskleri arasında; kazalar, dengesiz beslenme ile hijyen, uyku ve görme kusurları gibi sorunlar karşımıza çıkmaktadır⁽²⁰⁾.

Okul dönemindeki sağlık riskleri arasında ilk sıralarda yer alan kazalar, ülkemizdeki 0-4 yaş grubu çocuk ölümleri arasında beşinci, 5-14 yaş grubu çocuk ölümleri arasında ise birinci sırayı oluşturmaktadır⁽¹⁷⁾. Kazalar her yaş döneminde olduğu gibi okul çağı döneminde de çeşitli düzeylerde fonksiyon kayıplarına ve yaşamın sonlanmasına kadar farklı sonuçlara neden olmaktadır. Farklı fiziksel uğraşları başarma isteği ve akran baskısı gibi özellikler, okul çağı çocuğunun motor becerileri gelişmiş olmasına rağmen kazaların yüksek oranda görülmesine zemin hazırlamaktadır.

Fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden hayatın en hareketli dönemini okul çağı oluşturmaktadır. Çocuklarda bir yandan vücut yapısının değişmesi ve gelişmesiyle ortaya çıkan sorunlara, diğer yandan da meydana gelebilecek olan kazalara karşı gerekli önlemlerin alınması kaçınılmazdır. Dolayısıyla her türlü fiziksel aktivitenin uygulanmasından sorumlu ve derslerindeki sakatlanma veya kazalarla ilgili en fazla riski taşıyan beden eğitimi öğretmenlerinin, diğer branş öğretmenlerinden daha ileri düzeyde ilk yardım bilgisine sahip olmaları son derece önemlidir.

Bu çalışma, M.E.B.'da görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ilk yardım bilgi düzeylerini ve ilk yardım konusunun, milli eğitim müfredatındaki ders saati yeterliliğini, ayrı bir ders olarak müfredatta yer almasını ve hizmet içi eğitim programlarında yer verilmesi ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın evreni 2004-2005 öğretim yılında M.E.B.'na bağlı ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenleridir. Çalışmanın örneklem grubunu ise, M.E.B.'na bağlı Konya ve Karaman il merkezlerinde bulunan devlet okullarında (ilköğretim ve ortaöğretim) görev yapan 134'u bayan, 288'i erkek olmak üzere toplam 422 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılan veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formuyla toplanmıştır. Anket sorularının oluşturulması için hazırlanan taslak anket formu; anlatım, açıklık, anlaşılabilirlik ve içerik yönünden değerlendirilmesi amacıyla uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların

değerlendirmeleri doğrultusunda, eksik yada anlaşılmayan sorular yeniden gözden geçirilmiştir. Anketin güvenilirlik çalışması 27 ayrı okulda görev yapan 52 beden eğitimi öğretmene uygulanmak suretiyle yapılmış ve son şekli verilmiştir. Ayrıca anketin güvenilirlik katsayısı anketin tümü için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha = .822$ olarak bulunmuştur.

Anket, araştırmacılar tarafından öğretmenlere okul ortamında uygulanmış ve uygulamadan önce çalışma hakkında geniş bilgi verilmiştir.

Bu anket 4 bölümden oluşmuştur. Anket'in birinci bölümünde demografik bilgileri belirlemeye yönelik 7, ikinci ve üçüncü bölümlerde ilk yardım bilgilerini ölçmeye yönelik 27 soruya yer verilmiştir. Anket'in dördüncü bölümünde ise ilk yardım ile ilgili eğitim düzeylerini, ilk yardım konusunun milli eğitim müfredatındaki yeterliliğini ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması ile ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik 5 soru yöneltilmiştir.

Öğretmenlerin ilk yardım bilgilerini belirlemede kullanılan ikinci ve üçüncü bölümdeki sorulara verilen cevaplarla ilgili bir puanlama yöntemine gidilmiştir. Anketin ikinci bölümünde verilen doğru cevaplara 2 puan, yanlış cevaplara 0 puan ve bilmiyorum seçeneğini işaretleyenlere (yanlış bilmeye göre, bilmemeyi daha pozitif kabul ederek) 1 puan verilmiştir. Üçüncü bölümde ise çoktan seçmeli seçeneklerden doğru cevabı işaretleyenlere 2 puan verilmiştir. Böylece genel ilk yardım bilgisi ile ilgili bir sonuç elde edilmiştir. İlk yardım bilgisi tam olan, yani tüm soruları doğru cevaplayanlar 54 puan alacak şekilde puanlama yapılmıştır. Puanlar 100'lük sisteme çevrilmiş, deneklerin başarı puanları buna göre hesaplanmıştır.

Anket sorularına verilen cevaplar SPSS 12.0⁽⁹⁾ paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. İlk yardımla ilgili bilgilerin ölçüsü olarak kabul edilen başarı puanlarının, demografik değerler, ilkyardım ile ilgili aldıkları eğitimler, ilk yardım konusunun milli eğitim müfredatındaki yeterliliği ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması ile ilgili tutumlarıyla karşılaştırılmasında Anova ve t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri

		F	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	288	68.2	422
	Bayan	134	31.8	%100
Yaş	20-25	42	10.0	422 %100
	26-30	119	28.2	
	31-35	126	29.9	
	35 üzeri	135	32.0	
Medeni durum	Evli	314	74.4	422
	Bekar	108	25.6	%100
Mezun olunan okul	Spor Akademisi	104	24.6	422 %100
	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	182	43.1	
	Eğitim Fakülteleri, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü	136	32.2	
Eğitim durumu	Lisans	318	75.4	422
	Lisansüstü	104	24.6	%100
Görev yapılan okul	İlköğretim	245	58.1	422
	Ortaöğretim	177	41.9	%100
Çalışma yılı	1-3 yıl	29	6.9	422 %100
	4-6 yıl	129	30.6	
	7-9 yıl	105	24.9	
	10-12 yıl	49	11.6	
	12 üzeri	110	26.1	

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerin %68.2'sinin erkek % 31.8'inin bayan olduğu, yaş ortalamasına bakıldığında ilk sırayı %32.0 ile 35 yaş üzeri, %29.9 ile 31-35 yaş arası ve %10.0 oranda ise 20-25 yaş arası öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma grubunun % 74.4'ünün evli % 25.6'sının bekar olduğu görülmektedir. Mezun olunan okul dağılımlarında, % 43.1'inin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarından, % 32.2'sinin Eğitim Fakültelerine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerinden ve % 24.6'sının Spor Akademilerinden mezun oldukları gözlenmektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında ise, % 75.4'ünün lisans eğitimine, % 24.6'sının ise lisansüstü eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kişisel Özelliklerinin, Genel İlk Yardım Bilgileri ve İlgili Başarı Puanlarının Karşılaştırılması

	Demografik veri	Genel ilk yardım bilgisi puanları			Önem
		N	Ort.	SD	
Cinsiyet	Erkek	288	60.45	± 16.05	P=0.000
	Bayan	134	71.03	± 17.17	
Yaş	20-25	42	82.01	± 18.89	P=0.000
	26-30	119	67.72	± 17.48	
	31-35	126	62.49	± 16.41	
	35 üzeri	135	55.94	± 10.48	
Medeni durum	Evli	314	61.86	± 16.04	P=0.000
	Bekar	108	69.47	± 18.90	
Mezun olunan okul	Spor Akademisi	104	74.60	± 19.78	P=0.000
	Beden Eğitimi ve Spor	182	63.55	± 16.77	
	Yüksekokulu				
	Eğitim Fakülteleri, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü	136	55.91	± 9.25	
Eğitim durumu	Lisans	318	56.53	± 9.04	P=0.000
	Lisansüstü	104	86.07	± 16.81	
Görev yapılan okul	İlköğretim	245	61.05	± 15.60	P=0.000
	Ortaöğretim	177	67.64	± 18.39	
Çalışma Yılı	1-3 yıl	29	62.45	± 16.25	P=0.000
	4-6 yıl	129	79.58	± 19.39	
	7-9 yıl	105	57.74	± 8.68	
	10-12 yıl	49	54.87	± 8.91	
	12 üzeri	110	55.45	± 8.89	

Tablo 2'de bayanların genel ilk yardım bilgi düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş durumlarına göre ise; bütün yaş gruplarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Ayrıca bekar öğretmenlerin evlilere göre, lisansüstü eğitim yapanların, lisans mezunlarına göre ve orta öğretimde görev yapanların ise ilköğretimde görev yapan öğretmenlere göre ilk yardım bilgi düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İlk Yardım Eğitimine Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi

	Kesinlikle Katılıyor n (%)	Katılıyorum n (%)	Katılmıyorum n (%)	Kesinlikle Katılmıyorum n (%)	GENEL n (%)
İlk, orta ve yükseköğretimde ilk yardım ders saatinin artırılması gereklidir	322 (76.3)	40 (9.5)	40 (9.5)	20 (4.7)	422 (100)
Beden eğitimi öğretmenlerine ilk yardım konusunda özel hizmet eğitimi düzenli aralıklarla verilmelidir	298 (70.6)	68 (16.1)	36 (8.6)	20 (4.7)	422 (100)
İlk ve orta öğretimde ilk yardım dersinin (trafik dersinden) ayrı olarak müfredatta yer alması önemlidir	316 (74.9)	74 (17.5)	22 (5.2)	10 (2.4)	422 (100)

Tablo 3 incelendiğinde Beden Eğitimi Öğretmenlerinin %76.3'ü ilk, orta ve yükseköğretimde ilk yardım ders saatinin artırılması gerekliliğini, %70.6'sı ilk yardım konusunda beden eğitimi öğretmenlerine özel hizmet eğitiminin düzenli aralıklarla verilmesinin gerekliliğini ve %74.9'u ise ilk yardım dersinin trafik dersinden ayrı olarak müfredatta yer almasının gerekliliğini belirtmişlerdir.

Tablo 4: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İlk Yardım İle İlgili Aldıkları Eğitimin Düzeyinin Karşılaştırılması

	1 n (%)	2 N (%)	3 n (%)	3 ten fazla n (%)	GENEL n (%)
Eğitim süresince ilk yardım ile ilgili aldığı ders sayısı	108 (25.6)	148 (35.1)	80 (19.0)	86 (20.3)	422 (100)
İlk yardım ile ilgili özel eğitim programlarına katılma sayısı	Hiç n (%)	1 N (%)	2 n (%)	3 ten fazla n (%)	GENEL n (%)
	214 (50.7)	110 (26.1)	50 (11.8)	48 (11.4)	422 (100)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin %25.6'sı ilk yardım ile ilgili eğitimleri süresince 1 ders aldığını belirtirken, diğerleri ise birden fazla ders aldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %50.7'si ise ilk yardım ile ilgili herhangi bir özel eğitim programına katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İlk Yardım Bilgi Düzeyleri, İlk Yardımla İlgili Aldıkları Eğitimleri ve İlk Yardım Eğitimine Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması

	Tutum	N	Başarı Oranı(%)	±	SD	Önem
Genel		422	63.81	±	17.12	
İlk, orta ve yükseköğretimde ilk yardım ders saatinin artırılması gereklidir	Kesinlikle Katılıyorum	322	58.16	±	11.55	P=0.000
	Katılıyorum	40	67.31	±	21.13	
	Katılmıyorum	40	92.03	±	9.79	
	Kesinlikle Katılmıyorum	20	91.29	±	9.38	
Beden eğitimi öğretmenlerine ilk yardım konusunda özel hizmet eğitimini düzenli aralıklarla vermelidir	Kesinlikle Katılıyorum	298	58.22	±	11.74	P=0.000
	Katılıyorum	68	67.59	±	19.71	
	Katılmıyorum	36	86.93	±	16.94	
	Kesinlikle Katılmıyorum	20	92.59	±	3.80	
İlk ve orta öğretimde ilk yardım dersinin (trafik dersinden) ayrı olarak müfredatta yer alması önemlidir	Kesinlikle Katılıyorum	316	59.69	±	13.31	P=0.000
	Katılıyorum	74	70.42	±	21.50	
	Katılmıyorum	22	89.90	±	11.99	
	Kesinlikle Katılmıyorum	10	87.77	±	12.92	
Eğitim süresince ilk yardım ile ilgili aldığı ders sayısı	1	108	66.97	±	19.47	P=0.003
	2	148	65.51	±	16.56	
	3	80	58.51	±	14.00	
	3'den fazlası	86	61.84	±	16.42	
İlk yardım ile ilgili özel eğitim programlarına katılma sayısı	Hiç	214	61.37	±	15.04	P=0.001
	1	110	67.30	±	19.36	
	2	50	69.48	±	19.86	
	3 ve fazlası	48	60.80	±	14.82	

Tablo 5'de öğretmenlerin ilk, orta ve yükseköğretimde, ilk yardım ders saatinin artırılmasının gerekliliğine 362'si olumlu, 60'ı ise olumsuz tutum belirtmiş ve ilk yardım bilgi düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Beden eğitimi öğretmenlerine düzenli aralıklarla ilk yardım konusunda hizmet içi eğitimi verilmesinin gerekliliğine 366 denek olumlu tutum belirtmiş ve bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir.

İlk ve orta öğretimde ilk yardım dersinin (trafik dersinden) ayrı olarak müfredatta yer alması önemlidir diyen 390 öğretmenin, olumsuz tutum sergileyen 32 öğretmene göre ilk yardım bilgi düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Ankete katılan öğretmenlerin ilk yardımla ilgili eğitimleri süresince 3 ve daha fazla ders alanların, 1 ve 2 kez ders alanlardan bilgi düzeyleri istatistiksel olarak anlamlıdır.

İlk yardımla ilgili herhangi bir özel eğitim programına katılmayanlar ile 3 ve fazlası katılanlar, 1 ve 2 kez katılanlardan bilgi seviyeleri istatistiksel olarak daha anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi öğretmenlerinin genel ilk yardım bilgileri ile ilgili başarı puanları üzerine; cinsiyet, yaş, medeni durum, mezun olunan okul, eğitim durumu, görev yapılan okul ve çalışma yılının önemli düzeyde ($p < 0.001$) etkili olduğu ortaya konulmuştur (Tablo 2). Al-Rashed⁽⁹⁾ tarafından yapılan benzer bir çalışmada, lisansüstü eğitim yapmanın (eğitim durumunun) ve medeni durumun ilkyardım bilgisi üzerine önemli bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Woodrome⁽²¹⁾ 123 sınıf öğretmeni üzerinde ilkyardım bilgisi ile ilgili yaptığı çalışmada bayan sınıf öğretmenlerinin, erkek sınıf öğretmenlerinden daha yüksek ilkyardım bilgisine sahip olduklarını bulmuştur. Bu bulgular bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 3'de görülebileceği gibi; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ilkyardım eğitimine karşı olumlu tutum içerisinde oldukları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan öğretmenlerin eğitimleri süresince ilk yardım ile ilgili aldıkları ders sayısı incelendiğinde; 108'inin ilk yardım ile ilgili 1 ders aldıkları, 148'inin 2; 80'inin 3 ve 86'sının 3'den daha fazla sayıda ilk yardım ile ilgili ders aldıkları belirlenmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerin çoğunluğu (%50.8); ilk yardım ile ilgili özel eğitim programlarına katılmadıklarını, diğerleri de en az 1 programa katıldıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4).

"İlk ve orta öğretim ve üniversitelerde ilk yardım ders saatinin artırılması gereklidir" ifadesine -kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum- olumlu tutumları olan 362 beden eğitimi öğretmenin; ilk yardım ile ilgili başarı puanlarının -katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum- olumsuz tutumu olan 60 öğretmenin puanlarından önemli düzeyde ($p < 0.001$) düşük olduğu belirlenmiştir. "M.E.B. Beden eğitimi öğretmenlerine ilk yardım konusunda özel hizmet eğitimini düzenli aralıklarla vermelidir" ifadesine -kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum- olumlu tutuma sahip büyük çoğunluğun (298 öğretmen) diğer gruba göre başarı puanlarının da istatistiki olarak oldukça düşük olduğu bulunmuştur. "İlk ve orta öğretimde ilk yardım dersinin (trafik dersinden) ayrı olarak müfredatta yer alması önemlidir" ifadesine -kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum- olumlu tutuma sahip büyük çoğunluğun (366 öğretmen) diğer gruba göre başarı puanlarının da oldukça düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar beden eğitimi öğretmenlerinin kendilerini ilk yardım konusunda yetiştirmek istediklerinin bir göstergesidir (Tablo 5). Bu sonuçlardan yola çıkarak ülkemizde ilköğretim ve orta öğretimde ilk yardım dersinin öneminin kavranmasının ve trafik dersinden ayrılarak verilmesinin uygun olduğu beden eğitimi öğretmenleri tarafından düşünülmektedir.

İlk yardım ile ilgili aldıkları eğitim düzeyi verileri incelendiğinde; ilk yardım ile ilgili özel bir eğitim programına katılmış olmanın başarı puanı üzerine 1 kez ve 2 kez katılanlarda hiç katılmayanlar ve 3 ve fazlası katılanlara oranla önemli düzeyde bir etkisi bulunurken ($p < 0.001$); eğitimleri süresince ilk yardım ile ilgili alınan ders sayısı artması (3 ve 3'den fazlası) ders alınması başarı puanını düşürmüştür. Bu beklenmedik sonuçlar, üniversitelerde 4. yarıyılında verilen ve 3 kredi olarak okutulan ilk yardım dersinin hem yeterli saat ve düzeyde verilememesi, hem de verilen hizmet içi eğitim seminerlerinin, özel eğitim programlarının amacına uygun olarak düzenlenmemiş olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Araştırma sonucunda genel olarak beden eğitimi öğretmenlerinin orta düzeyde ilk yardım bilgisine sahip oldukları bulunmuştur (% 63.81). Bu konu ile ilgili olarak yapılan bazı çalışmalarda^(2, 13, 15, 16, 21) spor eğitimcilerinin büyük çoğunluğunun ilk yardım ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli veya orta düzeyde olduğu bildirilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları yapılan bu çalışmada beden eğitimi öğretmenleri için bulunan değerleri desteklemektedir.

Toplumdaki ve okullarımızdaki ilkyardım gerektiren olayların sıklığı ve ilk yardım bilgisine sahip olan ya da eğitim almış kişilerin sayısındaki yetersizlik göz önüne alındığında, eğitim kurumlarımızda, ilk yardım eğitiminin olabildiğince fazla kişiye ulaştırılması gereği açıkça ortaya çıkmaktadır.

ÖNERİLER

Öğretmenlerin ilk yardım bilgisi ile ilgili puanları orta seviyede olmasına rağmen, yenilikleri takip edebilmek için periyodik olarak hizmet içi eğitim kurslarına katılmalıdırlar.

Ülkemizde ilk ve orta öğretimlerde ilk yardım dersinin önemi kavranmalı ve trafik dersinden ayrılarak verilmelidir.

Her türlü fiziksel aktivitenin uygulanmasından sorumlu olan ve derslerindeki kazalarda ilkyardım yapması gereken beden eğitimi öğretmenleri, ileri düzeyde ilk yardım bilgisine sahip olmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen hizmet içi eğitim kurslarının amaca uygun olacak şekilde ve üniversitelerle işbirliği yapılarak verilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Ağdemir, S., Taktak, A.A., Şeker, S.Ş., Doğan, M., Gürbüz, A., Doğan, S., Kazıcı, E.H. ve Kibaröğlü, Ö., (1998), Trafik ve İlk Yardım Eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
2. Al-ghamdi, A., (1992), Content Evaluation of Physical Education Teacher Preparation Program at Umm-Al-Qura University in Makkah, Saudi Arabia. Unpublished Doctoral Dissertation, Michigan State University, Michigan.
3. Al-Rashed, J.F., (1996), Nutrition and First Aid/Safety Knowledge of Physical Education Teachers, The Graduate School College of Health and Human Development Doctor of Philosophy, The Pennsylvania State University.
4. American National Red Cross (ANRC), (1979), Standard First Aid and Personal Safety, Doubleday and Co., Inc., New York.
5. Bethany, A., Schell, K., and Corrigan, V., (2001), Youth Safety Education and Injury Prevention Program, Pediatric Nursing, Vol:27, No:2, March-April.
6. Burckes, M.E., (1982), Emergency Care Knowledge of Selected Public School Teachers in Oregon Taught by Various First Aid Instructional Formats, The graduate school college of the Oklahoma University in Partial Fulfillment of the Requirements for Degree of Doctor of Education, The Oregon Eugene, Oregon.
7. Detels, R., Halland, W.W., McEwen, J., and Omenn, S.G. (1997), Oxford Textbook of Public Health Vol 3. p:1291-1317, Third Edition.
8. Ecevit, M.A., (2000), Acil Yardım Kurtarma 2, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
9. Ege, R., (1995), Kaza, Hastalık ve Yaralanmalarda İlk ve Acil Yardım, Türk Hava Kurumu Basımevi, İkinci Baskı, Ankara.
10. Engeland, A., Rosysamb, R., Smedslund, G., and Sogaard, A.J., (2002), Effects of First Aid Training in Junior High Schools. Injury Control and Safety Promotion, 9(2), p. 99-106.
11. Federal Emergency Management Agency, (FEMA), (1993), Emergency Management Guide for Business & Industry.
12. Korkut, F., (2003), Okullarda Önleyici Rehberlik Hizmetleri. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 20; s. 27-42.
13. Newman, L., and Crawford, P., (1991), Dental Injuries: 'First Aid' Knowledge of Southamton Teachers of Physical Education, Endodontic and Dental Traumatology, 7 (6): p. 255-258.
14. Pearn, J., Dawson, B., Leditschr, F., Petrie, G., and Nixon, J., (1980), Who Accepts First Aid Training? Australian Family Physician, 9(9), p. 602-605.
15. Rowe, J., and Miller, L., (1991), Treating High School Sportsinjuries: Are Coaches/Trainer Competent?, Journal of Physical Education, 62: p. 49-54.
16. Rowe, J., and Robertson, D., (1986), Knowledge of Care and Prevention of Athletic Injuries in High Schools. Athletic Training, 21 (2), p. 116-119.

17. Sümer, Z.H., and Aydın, G., (1999), Incidence of Violence in Turkish Schools: A Review. *International Journal for the Advancement of Counselling*. 21; p. 335-347.
18. Sözen, C., (2000), İlk Yardım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
19. SPSS for Windows, (2003), Release 12.0.0, Standart Version, Copyright@SPSS Inc.
20. Whaley, L.F., and Wong, D.L., (1995), *Nursing Care of Infants and Children*, Fifth Edition, Mosby Company, Missouri.
21. Woodrome, H., (1995), *An Exploratory Study of Emergency Care Treatment Knowledge Selected Colorado Elementary School Teachers and Staff*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Northern Colorado, Colorado.

PROFESYONEL FUTBOL TAKIMLARINDA GÖREV YAPAN ANTRENÖRLERİN İŞ DOYUM DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Tennur YERLİSU **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; profesyonel futbol takımlarında görev yapan futbol antrenörlerinin iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutları açısından değerlendirerek mevcut durumun kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

Bu araştırma profesyonel futbol takımlarında görev yapan 150 antrenörün üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak iş doyumun ölçülmesinde Çetinkanat tarafından 1995 yılında geliştirilen ve geçerliliği ve güvenilirliği yapılmış olan "İş Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Bu çalışma için ankete yeniden güvenilirlik çalışması yapılmış ve anketin güvenilirliği $\alpha = 8525$ olarak bulunmuştur.

Verilerin çözümlenmesinde futbol antrenörlerinin kişisel özellikleri için frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları, iş doyumunu alt boyutları için ortalama (x) ve standart sapma (Std.S.) değerleri bulunmuştur. İş doyum düzeylerinin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Non-Parametrik testlerden (normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediğinden) Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Sonuç olarak; Futbol antrenörlerinin iş doyum düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiş, ayrıca antrenörlerin yaş, eğitim ve kıdemlerine göre iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Anahtar kelimeler: İş Doyumu, Futbol Antrenörü

Geliş tarihi: 10.12.2006; Yayına kabul tarihi: 30.07.2007

* Bu çalışma, 10-11 Ekim 2003 tarihleri arasında Ankara'da yapılan Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

THE EVALUATION OF THE JOB SATISFACTION LEVEL OF SOCCER TRAINERS COACHING PROFESSIONAL TEAMS

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the job satisfaction level of soccer trainers coaching professional teams in terms of the type of management, development and promotion, work opportunities, physical conditions of the working environment and colleagues, and to find out whether existing status differs with respect to individual characteristics (age, education and seniority).

This study was conducted with 150 soccer trainers coaching professional soccer teams.

In this study "Job Satisfaction Scale" developed by Çetinkanat (1995) was used to collect the data. Reliability and validity studies of the questionnaire were determined by Çetinkanat (1995). Reliability study was repeated for this study and cronbach alpha (α) value of the scale was found to be .8525.

In data analysis, frequencies (f) and percentages (%) were calculated for the individual characteristics of the trainers, and mean and standard deviation (SD) values were calculated for the job satisfaction subscales. To determine whether the job satisfaction level differs with respect to individual characteristics Kruskal-Wallis Variance Test was used. Significance level was set as $p < 0.05$.

In conclusion, job satisfaction level of soccer trainers coaching professional teams were found to be moderate, and it wasn't found significant difference in the dimensions of the management type, development and promotion, pay and personnel, work opportunities, physical conditions of the working environment and colleagues with respect to age, education and seniority ($p > 0.05$).

Key Words: Job Satisfaction, Soccer Trainers

GİRİŞ VE AMAÇ

Günümüzde kurumların yüksek rekabet ortamında birbirlerine üstünlük sağlayabilmeleri, bünyelerinde bulundukları insan kaynağının değeri ve performansı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle insan kaynağının ilgisini çekmek, tatmin etmek ve devamlılığını sağlamak verimliliğinin ve performansının güdüsü olarak karşımıza çıkmaktadır.

İş doyumunu, ilk kez 1920'lerde ortaya atılmış, özellikle 1950'li yıllardaki çalışmalardan sonra daha popüler ve daha çok işlenen bir kavram haline gelmiştir⁽²²⁾.

Konunun bu denli popüler olmasının birçok nedeni vardır, ama en önemli nedenlerin başında; iş doyumunun yaşam doyumunu ile ilişkili olduğudur⁽²¹⁾.

İş doyumuna duyulan ilgi "kavramın fonksiyonel" yapısından da kaynaklanmaktadır, çünkü özellikle olumsuz tutumların mevcut bir takım problemlere ışık tuttuğu ve davranışları etkilediği bilinmektedir⁽²⁾.

Kişinin işinden sağladığı doyum, hem kendi mutluluğu hemde verdiği hizmetin kalitesini yükseltme açısından önemlidir. Tüm çalışanlar, çalışma koşullarının iyileştirilmesini, çalışma yaşamına ilişkin ekonomik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerinin, özlem ve isteklerinin karşılanmasını istemektedirler. Çalışanlar gereksinimleri karşılandığı sürece doyumlu olmaktadır⁽³⁸⁾.

İş doyumuna yönelik çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bunlar;

İş doyumunu, çalışanların kendi işine karşı olan iş değerleri ve işten kazandıklarının etkileşimi sonucu oluşan duygusal bir tepkidir⁽²⁵⁾.

İş doyumunu, genellikle, çalışanların işlerine ilişkin duygulardır. Bu duygular bireylerin önceki iş yaşantılarına, beklentilerine ve sahip oldukları seçeneklere bağlıdır⁽⁶⁾.

Blum ve Naylor'a göre, iş doyumunu iş görenin işi ile ilgili ücret, denetim, çalışma koşulları, gelişme olanakları, yeteneğin tanınması, işteki sosyal ilişkiler ve benzeri değişkenlere, kişisel özelliklerine ve iş yaşamı dışındaki grup ilişkilerine yönelik tutumların oluşturduğu genel bir tutumdur⁽⁵⁾.

Locke'a göre iş doyumunu; iş görenin işinin ölçümü sonucunda işini zevkle yapmasını veya işine karşı pozitif düşünceye sahip olmasındır⁽³⁴⁾.

İş doyumunu dinamik bir tutumdur. İş doyumunu bağımlı bir değişken olduğundan dolayı yükselmesini yada düşmesini etkileyen bağımsız değişkenler vardır. İş doyumunu olumlu veya olumsuz etkileyen bu değişkenler bireysel ve çevresel/örgütsel etkenler olmak üzere ikiye ayrılırlar ve birbirleri ile etkileşerek iş doyumunu etkilerler^(23,32).

Bu etkenler şu şekilde ele alınmaktadır;

a) Bireysel Etkenler: Çalışanın iş değerleri, yaşı, cinsiyeti, kıdem, eğitim düzeyi, kişiliği, zekası, sosyo-kültürel özellikleri, mesleki yeterliği,

b)Çevresel/Örgütsel Etkenler: İşin niteliği, ücret, iş arkadaşları, yükselme ve gelişme olanakları, yönetim biçimi, çalışma olanaklarıdır.

Bireysel Etkenler

İş değerleri personelin işinde gerçekleştirilmeyi istediği değerlerdir ve kökenleri, onun temel bireysel gereksinme ve isteklerindedir. Bu değerler, ayrıca personelin işinde ne aradığı yani niçin çalıştığı sorununa cevap bulma olanağı verecektir.

İş değerlerini farklılaştırma yanında, bireylerin isteklerinden farklı düzeyde doyum elde etmelerinde rol oynayan etkenler şöyle özetlenebilir⁽⁵⁾;

a) Cinsiyet

Araştırma bulguları cinsiyet değişkeninin iş doyumunda bir etken olduğunu göstermesine karşılık hangi cinsin daha çok tatmin sağladığı konusunda tutarsız görünmektedir⁽³⁶⁾.

Bilgiç⁽⁸⁾, bireysel özellikler ve iş doyumunu ilişkisini incelediği, Türkiye'de farklı kurumlarda çalışan kadın ve erkek çalışanlarla yaptığı araştırmasının cinsiyetle ilgili sonucu olarak, bu değişkenin genel iş doyumunu düzeyinde farklılığa yol açmadığını belirtmiştir.

b) Yaş

Yapılan araştırmalar yaş ile iş doyumunu arasında olumlu bir bağıntı olduğunu göstermiştir⁽²⁰⁾. Yaş arttıkça doyum artmaktadır. Bunun nedeni deneyim nedeniyle uyumun artmasıdır. Beş ayrı ülkede yürütülen çalışmalar yaşlı çalışanların genç çalışanlara oranla işlerinden daha fazla doyum duyduklarını göstermiştir⁽¹³⁾.

Organ ve Lingl'e⁽²⁴⁾ göre ise, yaş ilerledikçe ödüllerin artması, mesleki konumun yükselmesi iş doyumunda artış sağlıyor olabilir, ayrıca iş doyumunu ve kişilik ilişkisi incelendiğinde yaş ile yönetimden tatmin arasında önemli bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

c) Kıdem

Kıdem, çalışan bir kimsenin çalışma yaşamında veya bir derecede geçirdiği süre yada bir işteki çalışma süresi olarak tanımlanabilir⁽³¹⁾.

Aynı alanda ve/veya aynı kurumdaki çalışma süresi fazla olan çalışanların iş tatmininde de yüksek olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla iş tecrübesi iş doyumunu üzerinde etkili bir faktördür⁽²⁶⁾. Araştırmacılar öncelikle yöneticilerin iş doyumunun yönetici olmayanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedirler⁽²⁹⁾.

d) Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyinin iş doyumunu ile ilişkisi incelendiğinde, eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin iş doyumunun azaldığı görülmüştür. Yüksek eğitim almış kişilerin diğerlerine oranla işlerinden aşırı doyum beklentisinde olmaları hayal kırıklığı yaşamalarına yol açarken, bu deneyim iş doyumunun düşmesine neden olmaktadır⁽³⁾.

Bilgiç'in⁽⁶⁾ araştırma sonucuna göre ise, eğitim düzeyinin Türk çalışanlarının iş doyumuna önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak, eğitim düzeyi görece yüksek olan çalışanlar verimlilik ile daha yakından ilgilidirler ve işlerine karşı daha az olumsuz duygu geliştirmişlerdir.

e) Zeka

Zeka; soyutlama, öğrenme ve yeni durumlara uyma yeteneklerinin toplamıdır⁽¹⁰⁾. Tek başına zeka düzeyi ile iş doyumunu arasında önemli bir ilişki bulunmamakla birlikte zeka düzeyine uygun bir işin yapılıp yapılmaması açısından zekanın iş doyumunda önemli bir etken olduğu gözlenmiştir. Pek çok iş ve meslek için belli bir zeka düzeyinin gerekli olduğu ve bu düzeyden sapmaların iş doyumunsuzluğuna götürdüğü kanıtlanmıştır⁽³⁵⁾.

f) Kişilik

Kişilik; bireylerin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir⁽¹⁰⁾.

Yapılan çalışmalar sonucu kendine güvenen, öz benlik duygusu gelişmiş kişilerin doyuma ulaşmaya daha yakın oldukları gözlemlenmiştir.

Çevresel/Örgütsel Etkenler

a) İşin Niteliği

İş doyumundan bahsedildiğinde ilk akla gelen faktör işin sahip olduğu niteliklerdir. Yetenekleri, yüksek becerileri kullanmaya elverişlilik, öğrenmeye imkan vermesi, işin yaratıcılığı, değişikliğe, sorumluluğa elverişli olması, denetim biçiminin demokratik olması, değişik düşünce, tutum ve yetenekleri içerecek zenginlikte olması, işin buluşlara, yeniliklere açıklığı, sorun çözmeye yönelik olması iş ve niteliği oluşturan etmenlerdir. İşin niteliği yükseldikçe genel olarak işten alınan doyum da artmaktadır^(7,22).

b) Ücret

Çalışanların iş tatminini etkileyen en önemli unsurlardan biri de ücrettir. Alınan ücretin yeterliliği, ihtiyaçları karşılama derecesi gibi unsurlar çalışan tarafından yeterli bulunuyorsa çalışanın işinden tatmin düzeyi arttığı gözlemlenmiştir⁽⁴⁾.

c) İş Arkadaşları

Bireyin dahil olduğu çalışma grubu iş doyumunu etkilemektedir. Birey başarılı bir grup içinde ve destekleyici iş arkadaşları ile çalışıyorsa doyumunu artacaktır. İş verenin arkadaşça ve anlayışlı davrandığında da iş doyumun arttığı dikkati çekmektedir⁽¹¹⁾.

d) Çalışma Olanakları

Yapılan işin gerçekleştirilebilmesi ve çalışabilme için gerekli araç-gereç, kütüphane, bilgisayar gibi olanaklarla, kantin, yemekhane, spor ve dinlenme ile ulaşım gibi fizyolojik gereksinimleri karşılayacak olanakların yeterliliğidir⁽²⁷⁾.

e) Yönetim Biçimi

Liderlik ve yönetim tarzı çalışanların motivasyonu ve iş tatmini üzerinde iki boyutta etkilidir. Bunlardan birincisi çalışan merkezli olmaktır. Yöneticilerin personel ilişkilerini desteklemesi ve katkıda bulunması çalışanların iş doyumlarını artırmaktadır. İkinci boyut ise karar verme sürecine çalışanların katılımıdır. Bu katılım iş doyumunu önemli oranda artırmaktadır⁽³⁰⁾.

f) Yükselme ve Gelişme Olanakları

İş doyumunu açısından yükselme ve gelişme olanaklarının ücretten daha etkili olduğu yapılan çalışmalar sonucunda saptanmıştır. Terfi etmek, birey için maddi destek olmasının yanı sıra bireyin sosyal statüsünü de yükseltmektedir. Bireyin yaptığı işte başarılı olması halinde terfi etmesi doyumunu artıracaktır. Başarı değerlendirme sisteminin hatalı olması, yeterlinin yanında yetersizin de ödüllendirilmesi başarılı olduğuna inanan bireyin iş doyumunu olumsuz etkileyecektir⁽¹⁵⁾.

Görüldüğü gibi, bireylerin iş doyumunu etkileyen bir çok değişken mevcuttur. Bireylerin doğru ve tutarlı meslek seçmeleri, çalışma performanslarını olumlu şekilde etkileyeceği düşünülürse, iş doyumlarının da bu oranda yüksek olacağı tahmin edilmektedir.

Bilindiği gibi futbol bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de en çok tercih edilen spor dalıdır. Sayıları zamanla değişmekle birlikte yaklaşık 500.000 amatör ve 15.000 profesyonel futbolcu yaklaşık 5200 kulüp ve bu kulüplere bağlı 10.000 takımda futbol oynanmaktadır. Aynı zamanda kamuoyu ve medyanın da futbola büyük ilgisi bulunmaktadır⁽¹⁷⁾.

Özellikle Türk futbolunun son yıllarda uluslararası alanda gösterdiği başarılar, bir çok insanın aklına bu başarının altında yatan nedenleri sorgulamayı getirmektedir. Spordaki başarıyı etkileyen en önemli faktörlerden biri de antrenördür, çünkü sporcu ne kadar yetenekli olursa olsun veya ne kadar çalışırsa çalışsın kazanmak için bir yönlendiricinin yardımına gereksinim duyar. Antrenör, sporcuların teknik ve taktik yönden yetiştirilmesinde ve başarılı olmalarında en önemli rolü oynamaktadır. Antrenörlük; Türkiye'de meslek olma aşamasında olan bir uğraştır. Her ne kadar futbol profesyonel bir branş olmasına ve büyük rakamların telaffuz edilmesine rağmen ülkenin antrenörlerine sunduğu koşulların tam olarak istenilen düzeyde olmaması ve antrenörlüğünde henüz bir meslek olarak kabul edilmemesi, antrenörlerin iş doyumlarını etkilemekte bu da dolaylı ve dolaysız olarak sporcu yetiştirmelerinde, geliştirmelerinde ve sportif başarıyı sağlamalarında tesirli olmaktadır.

Bu çalışma bu nedenle; futbolun başarısını etkileyen en önemli etmenlerden biri olan futbol antrenörlerinin, iş doyumunu etkileyen etkenleri ve iş doyumunun bu etkenlerde ne kadar gerçekleştiğini tespit etmeyi hedeflemektedir.

Bu araştırmanın amacı; profesyonel takımlarda antrenörlük yapan futbol antrenörlerinin iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarına göre değerlendirerek mevcut durumun kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmanın grubunu, A, B ve Teknik Direktörlük kursuna katılan ve profesyonel bir takımda antrenörlük yapan 150 futbol antrenörü oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak iş doyumun ölçülmesinde Çetinkanat tarafından 1995 yılında geliştirilen ve geçerliliği ve güvenilirliği yapılmış olan "İş Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Bu çalışma'da uygulanan ankete yeniden güvenilirlik çalışması yapılmış, anketin alt boyutlarına ve toplamına göre Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları (α), ayrıca anketteki hangi soruların hangi iş doyum düzeyi boyutunu ölçtüğü aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 1: İş Doyum Boyutlarının ve Cronbach Alpha Değerleri (α)

İş Doyum Boyutları	Anket Soruları	Cronbach Alpha Değ. (α)
Yönetim Biçimi	6, 11, 13, 14, 18, 19, 22, 23, 27, 29	.8064
Çalışma Olanakları	24, 25, 26, 30, 31, 32	.8701
Gelişme ve Yükselme	1, 4, 5, 8, 28	.7781
İş Arkadaşları	9, 12, 15, 16, 17, 20, 21	.7237
Fiziksel Ortam	2, 3	.8260
Ücret ve Personel	7, 10	.7323
İş Doyum Ölçeği	1, 2, 3,.....31, 32	.8525

İş Doyum Ölçeği 3 bölümden oluşmaktadır; kişisel bilgiler, gerçek durum (algı) ve ideal durum (beklenti). Birinci bölüm 3, ikinci ve üçüncü bölümün her biri 32 maddeden oluşmaktadır. Gerçek durumun ölçüldüğü ikinci bölümde seçenekler "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum", ideal durumun ölçüldüğü üçüncü bölümde ise; "çok önemli", "önemli", "önemsiz" ve "çok önemsiz" şeklinde sıralanmış ve her bir seçenek sırasıyla 4, 3, 2, 1 puanlanarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda ideal durum (beklenti) ve gerçek durum (algı) arasındaki en küçük fark doyumunu, en büyük fark doyumsuzluğu ifade etmektedir. Bu değeri elde etmek için; ideal durumdan alınan puanlardan gerçek durumdan alınan puanlar çıkarılmıştır ve -3 ile +3 arasında değerler elde edilmiştir. (-) değerler yüksek doyumunu, (+) değerler yüksek doyumsuzluğu ifade etmektedir.

Verilerin çözümlenmesinde futbol antrenörlerinin kişisel özellikleri için frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları, iş doyumunu alt boyutları için ortalama (x) ve standart sapma (Std.S.) değerleri bulunmuştur. İş doyum düzeylerinin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Non-Parametrik testlerden (normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediğinden) Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir⁽¹⁾.

BULGULAR

Bu bölümdeki bulgular, futbol antrenörlerinin kişisel özelliklerinin yüzde ve frekans dağılımlarını, iş doyumu alt boyutlarının değerlendirilmesi ve kişisel özelliklerinin iş doyumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini içeren tabloları kapsamaktadır.

Tablo 2: Futbol Antrenörlerinin Yaş, Eğitim ve Kıdemlerine Göre Dağılımları

		f	%
Yaş	30 ve altı	15	10.0
	31-40 yaş	76	50.7
	41-50 yaş	42	28.0
	51 ve üstü	15	10.0
	Cevapsız	2	1.3
Toplam		150	100.0
Eğitim	İlkokul	6	4.0
	Ortaokul	18	12.0
	Lise	70	46.7
	Üniversite	54	36.0
	Cevapsız	2	1.3
Toplam		150	100.0
Kıdem	5 yıl ve altı	79	52.7
	6-10 yıl	47	31.3
	11-15 yıl	12	8.0
	16 yıl ve üstü	12	8.0
Toplam		150	100.0

Futbol antrenörlerin yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde antrenörlerin 76'sının (%50.7) 31-40 yaş arasında ve yığılmanın burada olduğu görülmektedir. 30 yaş ve altı ile 51 yaş ve üstü kategorilerinde olan antrenör sayısı ise sadece 15'dir (% 10).

Eğitim düzeylerine bakıldığında; antrenörlerin çoğunluğunun (% 46.7) lise mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu sayısı 54 olup, % 36'lık bir oranı kapsamaktadır.

Antrenörlerin kıdemleri incelendiğinde; yarısından fazlasının (%52.7) 5 ve altı yıllık bir kıdeme sahip oldukları görülmektedir. 11-15 yıl (%8) ve 16 yıl ve üstü (%8) kıdeme sahip olanların sadece 24 kişi olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 3: Futbol Antrenörlerinin İş Doyum Düzeylerinin Değerlendirilmesi

İş Doymu Alt Boyutları	n	X	Std.S.
Yönetim Biçimi	150	0.24	.56
Çalışma Olanakları	150	0.86	.96
Gelişme ve Yükselme	150	0.23	.50
İş Arkadaşları	150	0.12	.43
Fiziksel Ortam	150	0.62	1.05
Ücret ve Personel	150	0.46	.98

Tablo 3 incelendiğinde; antrenörlerin iş doyum düzeyi alt boyutlarının orta düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Futbol Antrenörlerinin Yaşlarına Göre İş Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

İş Doymu Alt Boyutları	Yaş												X ²
	30 ve altı			31-40 yaş			41-50 yaş			50 ve üstü			
	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	
Yönetim Biçimi	15	.406	.249	76	.173	.553	42	.269	.683	15	.353	.491	7.18
Çalışma Olanakları	15	.955	.759	76	.796	1.003	42	.912	.930	15	1.151	1.151	1.06
Gelişme ve Yükselme	15	.400	.466	76	.160	.447	42	.333	.468	15	.788	.788	4.38
İş Arkadaşları	15	.238	.391	76	.921	.466	42	.139	.403	15	.357	.357	1.87
Fiziksel Ortam	15	.733	1.032	76	.578	1.074	42	.595	1.054	15	1.146	1.146	.610
Ücret ve Personel	15	.300	.882	76	.328	.854	42	.750	1.060	15	1.277	1.277	4.32

Antrenörlerin yaşlarına göre iş doyum düzeyinin boyutları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5: Futbol Antrenörlerinin Eğitimlerine Göre İş Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

İş Doymu Alt Boyutları	Eğitim												X ²
	İlkokul			Ortaokul			Lise			Üniversite			
	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	
Yönetim Biçimi	6	.208	.429	18	.133	.256	70	.181	.526	54	.401	.655	4.95
Çalışma Olanakları	6	.277	.344	18	1.046	.835	70	.692	.943	54	1.108	1.019	7.68
Gelişme ve Yükselme	6	.166	.367	18	.188	.520	70	.214	.461	54	.314	.546	1.61
İş Arkadaşları	6	.476	.547	18	.134	.368	70	.775	.450	54	.227	.394	3.84
Fiziksel Ortam	6	.250	.689	18	.500	1.014	70	.535	1.008	54	.842	1.144	3.49
Ücret ve Personel	6	.416	.917	18	.611	1.157	70	.278	.973	54	.6944	.913	6.94

Tablo 5'e bakıldığında futbol antrenörlerinin eğitim düzeylerine göre iş doyum düzeyinin boyutları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6: Futbol Antrenörlerinin Kıdemlerine Göre İş Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

İş Doymu Alt Boyutları	Kıdem												X ²
	5 ve altı			6-10 yıl			11-15 yıl			16 ve üstü			
	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	n	x	Std.S.	
Yönetim Biçimi	79	.188	.526	47	.246	.511	12	.375	.898	12	.466	.608	1.49
Çalışma Olanakları	79	.862	.903	47	.939	1.007	12	.486	1.115	12	.944	1.059	2.60
Gelişme ve Yükselme	79	.159	.466	47	.357	.500	12	.183	.446	12	.350	.719	4.75
İş Arkadaşları	79	.614	.410	47	.218	.482	12	.952	.362	12	.238	.436	3.91
Fiziksel Ortam	79	.575	1.047	47	.712	1.145	12	.458	.782	12	.708	1.075	.602
Ücret ve Personel	79	.329	.876	47	.659	1.027	12	.250	.866	12	.833	1.419	4.93

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; antrenörlerin mesleki kıdemlerine göre iş doyum düzeylerinin boyutları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Antrenörlerin iş doyum düzeylerinin her bir boyutu incelendiğinde; ortalamaların (+) değerlerde olduğu görülmektedir. Çalışmanın Yöntem ve Materyal bölümünde de belirtildiği gibi -3 ile +3 arasında değerler elde edilmiş, (-) değerler yüksek doyum, (+) değerler yüksek doyumsuzluğu ifade etmektedir, yani yüksek ortalama değerleri doyumsuzluk anlamına gelmektedir.

Çalışma sonucunda tüm iş doymu boyutlarının ortalamalarının 0 ile +1 arasında olması antrenörlerin iş doyumlarının yüksek olmadığını ama tamamen de doyumsuzluk düzeyinde bulunmadığını göstermektedir. Özellikle "İş Arkadaşları" alt boyutunun ortalamasının .127 gibi bir değere sahip olması, antrenörlerin iş arkadaşları boyutunda iş doyumlarının diğer boyutlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. "Çalışma Olanakları" ($x=863$) ve "Fiziksel Ortam" ($x=.620$) boyutlarının ortalamalarının diğer boyutların ortalamalarından biraz daha yüksek olması, antrenörlerin çalıştıkları takımların her ne kadar profesyonel olsalar dahi, fiziksel ortamın ve işlerini gerçekleştirebilmeleri ve çalışabilmeleri için gerekli araç-gereç, bilgisayar olanakları, kantin, yemekhane, spor ve dinlenme ile ulaşım gibi fizyolojik gereksinimleri karşılayacak olanakları içeren "çalışma olanaklarının" yeterli olmadığını göstermektedir. Sunay'ın⁽³³⁾ yaptığı araştırmada da antrenörlerin fiziksel ortam boyutunda iş doyumunun sağlanmadığı görülmekte olup, çalışmamızın sonucunu desteklemektedir.

Ergin'in⁽¹⁶⁾ yaptığı çalışmada belirttiği gibi, bir kişi çalışma arkadaşlarından memnun olabilirken, yönetim biçimi ya da gelişme ve yükselme olanaklarından memnun olmayabilir. Bunun başlıca nedeni iş doyumunun çok boyutlu olmasından kaynaklanabilmektedir.

Chelladurai ve Ogasawara'nın⁽⁹⁾ yaptıkları ve boyutların biraz daha farklı ve kapsamlı ele alındığı çalışmada ise, ücret, olanaklar, iş güvenliği ve medya ve halk desteği gibi boyutlarda ortalamalar yüksek çıkarken, özerklik, iş yapısı ve örgüt yapısı gibi boyutların ortalamaları düşük çıkmıştır.

Antrenörlerin, yaşlarına göre iş doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Çalışmamız Drakou ve ark.'larının⁽¹⁴⁾ yaptıkları çalışma ile yaş değişkeninde paralellik göstermemektedir. Yunanistan'daki değişik branşlarda görev yapan antrenörlerin yaşam doyumuna üzerine yapılan bu çalışmada yaşlara göre anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine Herrera ve Lim'in⁽¹⁹⁾ yaptıkları çalışmada da antrenörlerin yaşlarına göre iş doyum düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

Organ ve Ling'e⁽²⁴⁾ göre, yaş ilerledikçe ödüllerin artması, mesleki konumun yükselmesi iş doyumunda artış sağlıyor olabilmeye saptamasına rağmen çalışmamızda antrenörlerin yaşlarına göre iş doyum düzeyleri arasında fark çıkmaması futbol antrenörlerinin genel olarak iş doyumunun yaş değişkeninden etkilenmediğini göstermektedir. Vural⁽³⁷⁾ tarafından Ankara'daki amatör kulüplerde görev yapan futbol antrenörlerinin iş doyum düzeylerini saptamaya yönelik yapılan çalışmada da antrenörlerin yaşlarına göre iş doyum düzeyleri arasında fark bulunamaması, çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin iş doyum düzeyleri incelendiğinde; boyutların hiç birinde anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç; Doğan, Morali ve Saracaloğlu'nun⁽¹²⁾ yaptıkları çalışma ile paralellik göstermektedir.

Ayrıca Ramazanoğlu ve ark.'larının⁽²⁸⁾, antrenör ve spor işletmecilerinin iş doyum düzeyleri üzerine yaptıkları çalışmada da eğitim düzeylerinin bir farklılık yaratmadığını ve her eğitim grubunda yeterli ile yüksek doyumun olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızın ortalamalarına bakıldığında; ilk ve orta okul mezunu antrenörlerle, üniversite mezunu antrenörler arasında, her ne kadar anlamlı bir fark yaratmasa bile üniversite mezunu olanların özellikle "çalışma olanakları" ($x=1.019$) ve "fiziksel ortam" ($x=1.144$) boyutlarında daha az doyuma ulaştıklarını söyleyebiliriz.

Yurtdışında yapılan çalışmalar sonucunda ağırlıklı olarak eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin iş doyumunun azaldığı sonucuna varılmasına rağmen, Bilgiç'in⁽⁶⁾ Türkiye'de yaptığı araştırma sonucuna göre ise, eğitim düzeyinin Türk çalışanlarının iş doyumuna önemli bir etkisi bulunmaması, çalışmamızın Türkiye'de yapılmış olmasından dolayı örtüşmektedir.

Profesyonel takım antrenörlerinin kıdemlerine göre iş doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç Vural'ın⁽³⁷⁾ yaptığı çalışmayla benzerlik göstermektedir. Ayrıca Gürbüz ve Koçak'ın⁽¹⁸⁾, devlet ve özel sektörde çalışan antrenörlerin iş tatmin düzeylerinin cinsiyete ve iş deneyimine göre karşılaştırılması adlı çalışmalarında da benzer bir sonuç elde etmişlerdir. Çalışmamız Drakou ve ark.'larının⁽¹⁴⁾ yaptıkları çalışma ile de desteklenmektedir. Yunanistan'daki değişik branşlarda görev yapan antrenörlerin yaşam doyumuna üzerine yapılan bu çalışmada da kıdemlere göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Sonuç olarak; Futbol antrenörlerinin iş doyum düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiş, ayrıca antrenörlerin yaş, eğitim ve kıdemlerine göre iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

KAYNAKLAR

1. Alpar, R. (2001). Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. Nobel Yayınevi, Ankara.
2. Araz, A. (1991). Kişisel Projelerden Hareketle İşletme Yöneticilerinin İş Yaşamı Kalitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
3. Athey, T., Houtaluoma, E. (1994). Effects of Applicant Overeducation Job Status and Job Gender Streotype on Employment Desicions. Journal of Social Psychology. 4, p.14-39.
4. Bakan, İ., Büyükmeşe, T. (2004). Örgütsel İletişim ile İş Tatmini Unsurları Arasındaki İlişkiler: Akademik Örgütler için bir Alan Araştırması. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, 7, s. 1-30.
5. Balcı, A. (1985). Eğitim Yöneticisinin İş Doyumu.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. Balzer, W.K., Smith, P.C., Kravitz, D., A., Lovell, S.E., Paul, K.B., Reilly, B.A. & Reilly C.E. (1990). User's Manual: Job Descriptive Index (JDI) – Job in General (JIB) Scales. Bowling Green: Bowling Green State University Press.
7. Başaran, İ.E. (1982). Örgütsel Davranış. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
8. Bilgiç, R. (1998). The Relationship Between Job Satisfaction and Personal Carahacteristics of Turkish Workers. Journal of Psychology, 132/5, p. 549-558.
9. Chelladurai, P., Ogasawara, E. (2003). Satisfaction and Commitment of American and Japanese Collegiate Coaches. Journal of Sport Management, 17, p. 62-73.
10. Cüceloğlu, D. (1997). İnsan ve Davranışı. İstanbul:Remzi Kitapevi.
11. Cryer, A.B. (1996). At Work Stories of Tomorrows Workplace. Reengineering in Human System, 5 (4), p. 15-18.
12. Doğan, B., Morali, S., Saracaloğlu, A.S. (1997). Beden Eğitimi Bölümü Öğretim Elemanlarının Yaşam ve İş Doyum Düzeyleri ile Demografik Değişkenleri arasındaki ilişkilerin Karşılaştırılması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, II, 3, s. 40-50.
13. Davis, K. (1988). İşletmelerde İnsan Davranışı Örgütsel Davranış. Çeviri:Kemal Tosun, İ.Ü. İşletme Fakültesi, İstanbul.
14. Drakou, A., Kambitsis, C., Characousou Y., Tzetis, G. (2006). Exploring Satisfaction of Sport Coaches in Greece. European Sport Management Quarterly, Vol. 6, No.3, p. 239-252.
15. Erdoğan, İ. (1996). İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış. Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
16. Ergin, C. (1997). Bir İş Doyumu Ölçümü Olarak "İş Betimlemesi Ölçeği" : Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 12 (39), s. 25-36.
17. Güner, R. (2002). Ergojenik Yardım, Doping ve Türkiye Futbol Federasyonu Doping Mücadele Çalışmaları. 7.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim 2002, Antalya.
18. Gürbüz, B., Koçak, S. (2003). Devlet ve Özel Sektörde Çalışan Antrenörlerin İş Tatmin Düzeylerinin Cinsiyete ve İş Deneyimine göre Karşılaştırılması: Ankara İlinde bir Uygulama. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim 2003, Ankara.
19. Herrera, R., Lim, J., Y. (2003). Job Satisfaction Among Athletic Trainers in NCAA Division Iaa Institutions. www.thesportjournal.org/2003journal/Vol6-No1/satisfaction.asp, 25.03.2007.
20. Hickson, C., Oshagbemi, T.(1999). The Effect of Age on the Satisfaction of Academics with Teaching and Research. International Journal of Social Economics, 26 (4), p. 537-544.
21. Jugde, T.A., & Watanabe, S. (1993). Another look at the job satisfaction life satisfaction relationship. Journal of Applied Psychology, 78 (6), p. 939-948.
22. Luthans, F. (1994). Organizational Behavior. New York:Mc Graw-Hill Inc.
23. Onaran, O. (1991). Çalışma Yaşamında Güdüleme Kuramları. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 470. Ankara.

24. Organ, D.W., Lingl, A. (1995). Personality, Satisfaction and Organizational Citizenship Behavior. *Journal of Social Psychology*, 135 (3), p. 339-351.
25. Oshagbemi, T. (2000). Gender Differences in the Job Satisfaction of University Teachers. *Woman in Management Review*, 15(7), p. 331-343.
26. Özgen, H., Öztürk, A., Yalçın, A. (2002). İnsan Kaynakları Yönetimi. Nobel Kitabevi, Adana.
27. Paknadel, A. C. (1988). Örgütsel İklim ve İş Doymumu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
28. Ramazanoğlu, F., Yılmaz N., Ramazanoğlu, N., Çoban, B., Tel, M. (2002). Eğitim ve Çalışma Sürelerine Göre Antrenör ve Spor İşletmecilerinin Doym Düzeylerinin İncelenmesi. www.firat.edu.tr/perweb/goster.asp, 01.03.2007.
29. Reitz, H.T. (1987). *Behavior in Organization*. Illinois:Irwin Inc.
30. Robbins, S. (1994). Örgütsel Davranışın Temelleri. S. Öztürk, Çeviri: S.Öztürk, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
31. Sabuncuoğlu, Z., Tüz, M. (1995). Örgütsel Psikoloji. Bursa: İzgi Kitapevi Yayınları.
32. Spector, P.E. (1997). *Job Satisfaction: Application, Assessment, Cause and Consequences*. California, SAGE Publications.
33. Sunay, H. (1998). Türkiye'de Antrenörlerin İş Doymumu. *Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: IX, Sayı:2, s. 22-34.
34. Suyunç, H. (1998). İlk ve Orta Okullarda Görevli Beden Eğitimi Branş Öğretmenlerinin İş Tatmin Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
35. Tahta, F. (1995). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doymumu Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
36. Ulusoy, T. (1993). İşletmelerde İş Tatmini ve Karşılaştırmalı bir Uygulama Araştırması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi.
37. Vural, H. (2001). Ankara İlinde Bulunana Amatör Futbol Antrenörlerinin İş Doym Düzeylerinin Saptanması. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu.
38. Yavaş, Ö. (1993). Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin İş Doymumu ve Örgütsel Gereksinimlerine İlişkin bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

